

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens verksamhet för egnahemsbildning; given Stockholms slott den 10 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

Riksdagen anhöll 1918 i skrivelse nr 342, att Kungl. Maj:t måtte verkställa viss utredning, huru kolonisation å bondejord i Norrland skulle kunna kraftigare än dittills befrämjas, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda. Sedan Kungl. Maj:t den 11 juli 1918 uppdragit åt den genom beslut den 30 juni 1916 tillsatta kolonisationskommittén att verkställa jämväl den av riksdagen sålunda begärda utredningen, har kolonisationskommittén i sitt den 31 maj 1922 avgivna betänkande uti en särskild avdelning, benämnd kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland, framställt vissa förslag avseende, bland annat, jordförmedlings- och egna-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 1

hemslåneverksamheten (betänkandets avd. III, sid. 91 o. f.). Åtskilliga myndigheter hava häröver avgivit yttrande.

I den till 1919 års lagtima riksdag avlåtna propositionen, nr 106, angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor framhöll dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att otvivelaktigt återstode ännu ganska mycket, innan egnahemsväsendet i sin helhet bleve så anordnat, som önskvärt och möjligt vore, samt att ytterligare utredning i viktiga hänseenden tarvades. Efter att hava framhållit, att vissa för frågans lösning betydelsefulla utredningar ännu vore oavslutade, uttalade departementschefen, att för tillfället och i avvaktan på resultatet av dessa utredningar åtgärderna på egnahemsväsendets område syntes böra inriktas på att inom den dåvarande organisationens ram vidtaga de förändringar, som befundes behövliga eller önskvärda, dock med uppmärksamt tillseende, att härigenom icke några för framtiden bindande anordningar träffades, genom vilka ökade svårigheter skulle uppstå för en eventuell omläggning av organisationen. De förslag, som framlades i nyssnämnda proposition, avsågo icke att åstadkomma någon genomgripande ombildning av egnahemsrörelsen utan hade närmast karaktären av kompletteringar i och förbättringar av det dåvarande systemet. Propositionen blev av riksdagen i huvudsak bifallen, och riksdagen uttalade i skrivelsen nr 339 sin anslutning till departementschefens nyss angivna uppfattning.

Riksdagen 1920 har därefter i två särskilda skrivelser, nr 98 och nr 306, gjort framställningar till Kungl. Maj:t i egnahemsfrågan. I den förstnämnda skrivelsen anhölls om utredning beträffande vilka åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för att underlätta nyodling och betesförbättring å sådana egnahemslägenheter, för vilkas förvärvande lån erhöles från egnahemslånefonden. I den senare skrivelsen anhöll riksdagen — under framhållande att, därest egnahemsrörelsen i vårt land skulle kunna fylla sin ur befolkningssynpunkt trängande uppgift, en reform av egnahemsväsendet icke kunde undanskjutas — att utredning måtte verkställas angående vilka åtgärder, som kunde utöver vad som redan skett vidtagas till förekommande av landsbygdens avfolkning.

Allt sedan tillkomsten 1920 av jordbruksdepartementets egnahemsavdelning, till vilken Kungl. Maj:t för utredning överlämnat sistberörda riksdagsskrivelser, har frågan om erforderliga reformer varit föremål för egnahemsavdelningens uppmärksamhet, och har egnahemsinspektören, efter beredningar inför mig, i en till mig avgiven promemoria nu sammanställt resultatet av verkställda utredningar i ärendet samt framlagt vissa förslag till ändrade bestämmelser m. m. angående statens verksamhet för egnahemsbildningen.

I avvaktan på utredningens slutförande har i arets statsverksproposition för budgetåret 1923—1924 beräknats under *nionde huvudtiteln* dels ett anslag av 800,000 kronor till odlings- och byggnadshjälp åt egnahemslåntagare (punkten 117) och dels ett anslag av 200,000 kronor till bestridande av kostnader för jordförmedling i samband med egnahemslånerörelsen (punkten 118) ävensom under *utgifter för kapitalökning*, bil. 3, såsom kapitalökning för egnahemslånefonden ett belopp av 25,000,000 kronor (statens utlåningsfonder, punkten 3).

I egnahemsinspektörens promemoria lämnas till en början följande kortfattade *historik angående statens hittillsvarande egnahemsverksamhet*.

Sedan riksdagen 1899 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta om utredning, huruvida och i vilket avseende åtgärder kunde vidtagas för beredande av tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärva egna hem, och därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, samt med anledning härav frågan varit föremål för utredning genom en särskild kommitté — den s. k. egnahemskommittén — och åtskilliga myndigheter yttrat sig, avlät Kungl. Maj:t till 1904 års riksdag proposition, nr 92, angående lån av statsmedel för beredande av tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärva egna hem. Denna proposition blev av riksdagen i huvudsak bifallen, varefter Kungl. Maj:t den 17 juni 1904 utfärdade kungörelser (nr 36, s. 1 och nr 36, s. 6) dels angående de allmänna villkor och bestämmelser, som skulle gälla för den sålunda beslutade egnahemslånerörelsen, och dels med särskilda föreskrifter till iakttagande vid lånerörelsens bedrivande.

Lånerörelsen byggdes på följande huvudgrunder. Riksgäldskontoret skulle tillhandahålla statskontoret under åren 1905—1909 mot räntegottgörelse ett belopp av tillhoppa högst 10 miljoner kronor för bildande av en *egnahemslånefond*. Under nämnda tid finge sagda belopp av Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas företag av viss närmare angiven beskaffenhet, vilka ville såsom ansvariga mellanhänder, *låneförmedlare*, omhändera lånerörelsen och av de erhållna statslånen i enlighet med närmare angivna bestämmelser utlämna egnahemslån till enskilda låntagare för förvärvande av jordbrukslägenheter eller bostadslägenheter.

De närmare bestämmelser, som reglerat egnahemslånerörelsen, hava under årens lopp tid efter annan varit föremål för ändringar. Redan vid 1906 och 1907 års riksdagar beslötos vissa mindre jämkningar i lånevillkoren.

Beträffande tillförandet av medel till egnahemslånefonden har från och med 1908 den anordning träffats, att år från år beräknats det belopp, som behövde tillföras fonden såsom kapitalökning för att möjliggöra viss årlig maximiutlåning jämte tillhandahållande av erforderligt förvaltningsbidrag till låneförmedlarna. Vid 1908 års riksdag beslötos därjämte förnyade allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen. Med bibehållande av allt väsentligt i grunderna för verksamheten vidtogos där-

*Egnahems-
lånefondens
inrättande
1904.*

*Ändringar
åren 1906—
1918.*

vid åtskilliga jämkningar i detaljbestämmelserna. De 1908 förnyade bestämmelserna återfinnas i kungörelser av den 13 juni 1908 (nr 53, s. 1 och nr 53, s. 8).

Sedan vissa jämkningar i och tillägg till de 1908 beslutade bestämmelserna ägt rum på grund av riksdagsbeslut åren 1909, 1910, 1912, 1913 och 1918, blev frågan om den statliga egnahemslånerörelsen i hela dess vidd förelagd 1919 års lagtima riksdag.

*Egnahems-
lånefrågan
vid 1919 års
lagtima
riksdag.*

Jämlikt Kungl. Maj:ts den 20 januari 1911 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet givna bemyndigande hade särskilda sakkunniga — de s. k. egnahemssakkunniga — tillkallats för att verkställa en ingående granskning och utredning av egnahemsfrågan i hela dess omfattning samt utarbeta förslag dels till de förändringar i gällande bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, som på grund av vunnen erfarenhet kunde befinnas önskvärda, dels ock de ytterligare åtgärder, som från statens sida kunde vidtagas för att underlätta och befordra egnahemsbildningen. Sedan egnahemssakkunniga den 14 oktober 1914 avgivit sitt betänkande och detsamma varit föremål för yttrande av skilda myndigheter, framlades på grundval härav till 1919 års lagtima riksdag proposition, nr 106, angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor. De förslag, som därvid framlades, avsågo icke att åstadkomma någon genomgripande ombildning av egnahemsrörelsen utan hade närmast karaktären av kompletteringar i och förbättringar av det dåvarande systemet. Nyssnämnda proposition blev av riksdagen i huvudsak bifallen, varefter Kungl. Maj:t den 27 juni 1919 utfärdade kungörelse (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse. Den 26 september 1919 meddelade Kungl. Maj:t i kungörelse (nr 623) särskilda föreskrifter angående erhållande och tillgodonjutande av statslån från egnahemslånefonden.»

Därefter lämnas i promemorian följande redogörelse för *nu gällande egnahemslånebestämmelser*.

*Nu gällande
egnahems-
lånebestäm-
melser.*

»I senast nämnda kungörelser återfinnas de bestämmelser, som vid närvarande tidpunkt reglera den statliga egnahemslånerörelsen. Att märka är dock, att i en av paragraferna i förstnämnda kungörelse vid 1920 års riksdag beslöts viss ändring, varom kungörelse utfärdades den 26 mars 1920 (nr 127). De nu gällande villkoren och bestämmelserna för egnahemslånerörelsen äro i huvudsak följande.

Förmedlare av egnahemslån kunna vara *hushållningssällskap, kommuner samt vissa aktiebolag och föreningar*, vilka samtliga i avseende å sin egnahemslåneverksamhet och vad därmed sammanhänger skola stå under uppsikt och kontroll av den från och med 1920 inrättade egnahemsavdelningen inom jordbruksdepartementet.

Hushållningssällskap skall för att kunna åtnjuta statslån från egnahemslånefonden bedriva egnahemslånerörelsen genom en särskild egnahemsnämnd, bestående av utav sällskapet eller dess förvaltningsutskott utsedda personer jämte en å statens vägnar, av vederbörande länsstyrelse utsedd ledamot, vilken äger deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Ett å statens vägnar utsett ombud skall äga deltaga i granskningen av egnahemsnämndens räkenskaper och förvaltning. Inom varje kommun av hushållningssällskapets

område skall finnas anställt ett av egnahemsnämnden utsett ombud med uppgift att biträda nämnden i dess verksamhet samt tillhandtagå lånesökande med råd och anvisningar, dock kan, där så finnes lämpligt, gemensamt ombud utses för högst tre kommuner. Hos hushållningssällskapet skall finnas anställd minst en med bidrag av statsmedel avlönad jordbrukskonsulent med åliggande att biträda egnahemsnämnden samt i övrigt medverka vid egnahemsväsendets utveckling inom sällskapets område. Slutligen skall hushållningssällskapet hava för egnahemslånerörelsen antagit reglemente, som godkänts av egnahemsinspektören i jordbruksdepartementet. I reglementet skola finnas intagna bestämmelser, bland annat, angående verkställandet genom jordbrukskonsulent eller i dennes ställe genom annan sakkunnig person av besiktning av lägenheter, för vilka egnahemslån blivit sökta, samt inspektion å lägenheter, för vilka dylika lån beviljats; vidare därom, att jordbrukskonsulent skall vid egnahemsnämndens sammanträden närvara och föredraga ärendena, att låneansökningar skola prövas och avgöras minst fyra gånger om året, att särskilda räkenskaper skola föras för egnahemslånerörelsen m. m. — Hushållningssällskapen hava allt sedan 1905 varit de huvudsakliga bärarna av statens egnahemslånerörelse.

Som villkor för att *kommun* skall kunna erhålla statslån från egnahemslånefonden gäller, att kommunen skall hava för egnahemslånerörelsen antagit reglemente, som godkänts av egnahemsinspektören i jordbruksdepartementet. Före 1920 ägde kommuner icke att förmedla egnahemslån.

Aktiebolag eller ekonomisk förening kan erhålla statslån från egnahemslånefonden under villkor, att dess uppgift är att befrämja förvärvandet av egnahem samt företaget av Kungl. Maj:t, vid prövning i varje särskilt fall, finnes vara lämpligt såsom mellanhand vid lånerörelsen och bereda tillräcklig trygghet för att egnahems förvärvande av mindre bemedlade personer blir på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjat. Liksom beträffande hushållningssällskapen gäller, att en å statens vägnar utsedd ledamot i bolagets eller föreningens styrelse skall äga deltaga i överläggningarna men ej i beslutet samt att ett ombud å statens vägnar skall äga deltaga i granskningen av räkenskaperna och förvaltningen. Likaså skall reglemente för egnahemslånerörelsen av i huvudsak samma innehåll, som i fråga om hushållningssällskapen, vara antaget och godkänt av egnahemsinspektören. Bolagsordningen, respektive föreningsstadgarna skola vara upprättade i överensstämmelse med vissa av Kungl. Maj:t särskilt föreskrivna grunder, innehållande, bland annat, bestämmelse om viss begränsad vinstutdelning till aktieägarna, respektive medlemmarna, om dispositionen av överskjutande vinstmedel etc.

Låneförmedlarna tilldelas efter ansökan hos Kungl. Maj:t visst statslånebelopp för år och hava därefter att av de erhållna statslånen på egen risk och med egen beslutanderätt *utlämna egnahemslån till enskilda låntagare för förvärvande av antingen jordbrukslägenheter eller bostadslägenheter*. För statslån behöva hushållningssällskap och kommuner icke ställa någon säkerhet, men andra låneförmedlare skola ställa säkerhet, som av statskontoret godkännes. Låneförmedlarna åtnjuta ett årligt bidrag av statsmedel för täckande av för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster. Bidraget belöper sig till $\frac{1}{2}$ % å låneförmedlarens kapitalskuld och utgår direkt av egnahemslånefondens avkastning.

De *lägenheter*, för vilkas förvärvande egnahemslån kunna av låneförmedlarna beviljas, skola vara belägna å landsbygden eller å till stad hörande område, för vilket stadsplan icke blivit fastställd. Deras beräknade värde — jorden jämte därå befintliga eller för uppförande avsedda byggnader — får icke överstiga för obebyggd jordbrukslägenhet 15,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 12,000 kronor och för bostadslägenhet 10,000 kronor. Såsom obebyggd må därvid räknas lägenhet, där en mera omfattande ombyggnad erfordras. Egnahemslån får utgå endast för bildande av sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, dock må egnahemslån tillsviðare även utgå till förvärvande av bostadslägenhet, för vilken mark upplåtits med tomträtt eller, beträffande Hvitfeldtska stipendieinrättningen tillhörande mark, med ständig och oinskränkt besittningsrätt. Under i övrigt lika förhållanden bör vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftar att genom nyodling och nybyggnad bilda ett nytt eget hem.

Egnahemslån får ej tilldelas annan mindre bemedlad arbetare eller med sådan likställd man eller kvinna, än den, som är svensk medborgare, minst 21 år och i regel ej över 50 år gammal, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel och visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande av eget hem men är i behov av kraftigt bistånd för dess förvärvande, samt, när fråga är om jordbrukslägenhet, äger förutsättningar att driva det jordbruk, som å lägenheten kan förekomma.

Egnahemslånebeloppet får uppgå till högst $\frac{5}{100}$ av jordbrukslägenhets värde och till högst $\frac{3}{100}$ av bostadslägenhets värde. Räntan å alla lån, som beviljats för 1920 eller därefter, beräknas efter $4\frac{3}{4}$ %. Egnahemslån — liksom även statslånen till låneförmedlarna — skall i fråga om återbetalningen delas i två lika delar, en stående del och en amorteringsdel. De fem första åren skall endast betalas ränta å hela lånet, därefter skall amorteringsdelen även amorteras på så sätt, att å denna erlägges en annuitet, avseende såväl amortering som ränta, av 6 % för lån för jordbrukslägenheter och 7 % för lån för bostadslägenheter. Sedan amorteringsdelen slutbetalts, skall den stående delen inbetalas senast inom femte året. Annan säkerhet för egnahemslånet får icke befinnas än första in-teckning i egnahemslägenhet, dock kan visst förskott få lämnas mot annan säkerhet. I det lånekontrakt, som skall upprättas, skall bland annat intagas bestämmelser även om vilka byggnader, som böra å lägenheten uppföras och om tiden, inom vilken de böra vara fullbordade, samt angående de fall, i vilka låneförmedlaren äger rätt uppsäga egnahemslånet till inbetalning.

Från och med 1920 kan *egnahemslån* — till tryggande av låntagarens efterlevandes existens och till stärkande av låneförmedlarens säkerhet — *förernas med försäkring å låntagarens liv* på sätt stadgas i § 26 av föromnämnda kungörelse nr 483/1919 och i särskild kungörelse den 30 juni 1920 (nr 509) angående särskilda villkor och bestämmelser för livförsäkring å personer, som erhålla lån ur statens egnahemslånefond. Riksförsäkringsanstalten ombestyr berörda försäkring.»

Angående statens verksamhet för underlättande av *jordförmedling* innehåller promemorian följande redogörelse.

∞I proposition, nr 149, till 1907 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till bildande av en lånefond (*jordförmedlingsfonden*) avseende underlättandet av inköp på landsbygden eller å till stad hörande, men utanför det planlagda området belägen mark av större jordområden, som kunde erhållas för billigt pris och särskilt lämpade sig att helt och hållet eller till väsentlig del utstyckas till egnahemslägenheter. I propositionen framhölls såsom ett av de viktigaste hindren för egnahemsrörelsens utveckling svårigheten att er- hålla det nödvändiga jordområdet. Det framstode därför som önskvärt, att staten på något sätt bidroge till att för egnahemsbildning — framför allt jord- bruksnybildning — lämplig jord bleve tillgänglig i större utsträckning och till billigare pris än som utan det allmäns ingripande visat sig bliva fallet. Förslaget gick ut på, att riksdagen skulle anvisa visst belopp, till en början 2 miljoner kronor, att såsom en jordförmedlingsfond från och med 1908 vara för Kungl. Maj:t tillgängligt för lämnande av statslån (jordförmedlingslån) till aktiebolag och föreningar av samma beskaffenhet, som de, vilka kunde er- hålla lån ur egnahemslånefonden. Lån ur jordförmedlingsfonden skulle avse inköp till uppgivet pris av visst område, som skulle i ansökningen beskrivas. För bedömmande av områdets verkliga värde skulle vissa uppgifter bifogas. Lån skulle få beviljas till högst $\frac{1}{5}$ av detta värde, dock ej till mer än $\frac{1}{5}$ av köpesumman. Aktiebolag och förening skulle ställa av statskontoret godkänd säkerhet för lånet. Lånet skulle lyftas inom ett år från beviljandet. Med ledning av låntagarens årliga redogörel- ser över försäljningar av lotter från området skulle Kungl. Maj:t för varje år föreskriva, hur mycket av statslånet, som skulle återbetalas. Detta belopp skulle bestämmas efter värdet å de försålda lotterna i förhållande till hela om- rådets värde. Lånet finge dock i regel ej åtnjutas längre än intill utgången av femte kalenderåret efter det, då detsamma blivit lyft. Lånet skulle löpa med en ränta efter 4 %. Från det medelst lånet inköpta området finge upplåtelse av lotter ske endast under äganderätt, dock att, intill dess försäljning kunde ske, området finge upplåtas på arrende under kortare tid.

I skrivelse nr 226 anmälde riksdagen sitt bifall till propositionen, men gjorde det tillägget, att även hushållningssällskap medgäves rätt erhålla lån från jordförmedlingsfonden, varvid dessa fritogos från skyldighet att ställa säkerhet för erhållna lån. Kungl. Maj:t utfärdade därefter den 28 juni 1907 kungörelse (nr 49, s. 1) angående allmänna bestämmelser för lån från jordför- medlingsfonden samt den 29 november 1907 kungörelse (nr 120, s. 2) med sär- skilda föreskrifter till iakttagande av hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar, vilka vilja erhålla statslån från jordförmedlingsfonden.

I samband med den behandling av egnahemsfrågan i allmänhet, som — enligt vad nyss nämnts — ägde rum vid 1919 års lagtima riksdag, beslötos jämväl, på Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 106, åtskilliga ändringar i jordförmedlingsverksamheten och antogos förnyade allmänna bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden. Dessa bestämmelser, vilka alltjämt äro gällande, återfinnas dels i kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 484) angående all- männa villkor och bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden och dels i kungörelsen den 26 september 1919 (nr 622) med särskilda föreskrifter an- gående erhållande och tillgodonjutande av statslån från sagda fond. Där-

*Jordförmed-
lingsfondens
inrättande
1907.*

*1919 års
(nu gällande)
bestämmelser
om jordför-
medlings-
fonden.*

vid vidtogos, bland annat, de ändringar, att även kommuner kunde tilldelas jordförmedlingslån, att räntefoten höjdes till $4\frac{3}{4}$ % och att lånen i viss utsträckning och under särskilda villkor kunde få användas för bildande av lägenheter, som för viss tid upplättes på arrende med rätt för arrendatorn att efter högst 20 år under äganderätt förvärva lägenheten som eget hem. Låntagarna ur fonden — för vilka skulle gälla i stort sett samma kvalitetsfordringar som beträffande egnahemslåneförmedlare och vilka benämndes jordförmedlare — skulle till jordbruksdepartementet för prövning och fastställelse insända upprättad styckningsplan jämte över densamma avgivet yttrande av jordbrukskonsulent, därest planen icke uppgjorts av dylik tjänsteman. Innan styckningsplan sålunda fastställts, finge jordförmedlaren icke avyttra någon del av den inköpta fastigheten eller avverka eller låta avverka skog å densamma utöver vad som erfordrades till husbehov å fastigheten.

Jordförmed-
lingsbyråer.

På förslag av Kungl. Maj:t beviljades för första gången vid 1911 års riksdag anslag till jordförmedlingsbyråer. Anslaget avsåg först endast sådana byråer, som upprättats av hushållningssällskap, men redan vid 1912 års riksdag ändrades villkoren, så att statsbidrag skulle kunna under vissa förutsättningar utgå även för andra byråer. Statsbidrag fick till en början utgå med högst 700 kronor för byrå och år, därav 500 kronor såsom bidrag till avlöning åt den sakkunnige person, som skulle finnas anställd hos byrån, och 200 kronor såsom bidrag till övriga driftkostnader; 1919 höjdes dessa maximibelopp till 700 respektive 400 kronor, och från och med 1922 äro de bestämda till 800 respektive 600 kronor, alltså sammanlagt 1,400 kronor per byrå och år. Nu gällande allmänna bestämmelser i ämnet ingå i kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 574) angående statsbidrag till jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen med däri genom kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 349) gjord ändring. Enligt dessa bestämmelser skall statsunderstödd jordförmedlingsbyrå stå under närmaste ledning, om det gäller av hushållningssällskap eller hushållningssällskaps egnahemsnämnd inrättad byrå, av vederbörande egnahemsnämnd, om av landsting inrättad byrå, av en utav landstinget tillsatt styrelse, samt i andra fall av styrelse, i vilken hushållningssällskap och landsting skola äga rätt att utse vardera minst en ledamot. Byrås verksamhet skall huvudsakligen avse *dels* att insamla och i samverkan med egnahemsavdelningen inom jordbruksdepartementet bland allmänheten sprida uppgifter rörande till salu befintliga egnahemslägenheter och vissa andra smärre fastigheter, *dels ock* att lämna spekulanter å sådana lägenheter det bistånd vid avtals avslutande samt beträffande övriga i samband därmed stående förhållanden, varav de kunna vara i behov. För sistnämnda ändamål skall, såsom ovan antytts, hos byrån finnas anställd sakkunnig person med uppdrag, bland annat, att kostnadsfritt lämna spekulanter å lägenheter erforderliga upplysningar om köpebestämmelser samt om villkoren och sättet för erhållande av egnahemslån ävensom biträde med uppsättande av låneansökningar samt köpe- och andra avtalshandlingar samt vid ordnandet av in-tecknings- och lagfartsförhållanden m. m. Å tider, som i särskild ordning bestämmas, skall byrå tillhandahålla egnahemsavdelningen fullständiga uppgifter över lägenheter, som genom byrån utbjudas till försäljning. De uppgifter, som enligt anförda bestämmelser tid efter annan insändas till egnahemsavdelningen (före 1920 till

av lantbruksstyrelsen utsedd person), sammanföras för alla byråerna i ett tryckt häfte, betitlat 'Fastigheter till salu genom de med statsmedel understödda jordförmedlingsbyråer', vilket häfte under senaste tid utkommit två gånger årligen och genom egnahemsavdelningen, byråerna m. fl. tillhandahålles intresserade.»

Egnahemsinspektörens promemoria innehåller vidare en *statistisk översikt över den hittills bedrivna statliga egnahemsrörelsen*, så lydande:

»Enligt beslut vid 1904 års riksdag medgavs till en början en utlåning från egnahemslånefonden av sammanlagt 10,000,000 kronor, vilket belopp avsåg att tillgodose utlåningsbehovet under de fem åren 1905—1909. Emellertid medgavs sedermera, att under 1908 finge därutöver utlånas ett belopp av 800,000 kronor. Från och med 1909 hava följande belopp av riksdagen fastställts som maximiutlåning från fonden, nämligen för

Av riksdagen medgiven maximiutlåning från egnahemslånefonden.

1909	5	miljoner kronor	1916	6	miljoner kronor
1910	5	»	1917	6	»
1911	5	»	1918	7.5	»
1912	5	»	1919	7.5	»
1913	7.5	»	1920	12	»
1914	7.5	»	1921	12	»
1915	7.5	»	1922	13	»

varjämte för 1922 medgivits, att för sagda år tillhopa med 1923 — då maximiutlåningen till en början bestämts till 12 miljoner kronor — finge därutöver för jordbrukslägenheter utlånas ytterligare 6 miljoner kronor.

Sedan 1920 gäller den huvudregel, att av den årligen medgivna utlåningen får högst $\frac{1}{3}$ disponeras såsom lån för bostadslägenheter; för 1922 medgavs en utlåning för sistnämnda ändamål av 5 miljoner kronor.

Den sammanlagda av riksdagen medgivna utlåningen från egnahemslånefonden uppgår till 135,300,000 kronor för de nitton åren 1905—1923 tillhopatagna.

För sagda år uppgår summan av de av Kungl. Maj:ts låneförmedlarna beviljade statslånen till sammanlagt i runt tal 134 miljoner kronor, varav 93 miljoner kronor avseende lån för jordbrukslägenheter och 41 miljoner kronor lån för bostadslägenheter. Från låneförmedlarna ingivna ansökningar om statslån hava under berörda tidrymd uppgått till sammanlagt i runt tal 197 miljoner kronor, varav 114 miljoner kronor för jordbrukslån och 83 miljoner kronor för bostadslån. Statslånebelopp för jordbrukslägenheter hava alltså av Kungl. Maj:ts beviljats till 81.5 % av sökta lånebelopp; beträffande bostadslån är motsvarande procenttal 49 %.

Statslånebelopp åt egnahemslåneförmedlarna.

I efterföljande tabell meddelas uppgifter över de statslånebelopp, jordbrukslån för sig och bostadslån för sig, som begärts och av Kungl. Maj:ts beviljats låneförmedlarna för ett vart av åren 1905—1923.

**Begärda och beviljade statslånebelopp från egnahemslånefonden i sammandrag för
vart och ett av åren 1905—1923.**

Å r	B e g ä r t l å n e b e l o p p (k r o n o r)			B e v i l j a t l å n e b e l o p p (k r o n o r)		
	Jordbruks- lån	Bostads- lån	Summa	Jordbruks- lån	Bostads- lån	Summa
1905	3,260,000	1,287,750	4,547,750	3,260,000	1,287,750	4,547,750
1906	2,281,650	994,600	3,276,250	2,281,650	979,300	3,260,950
1907	2,309,980	1,125,450	3,435,430	2,309,980	1,125,450	3,435,430
1908	3,988,850	3,449,100	7,437,950	3,154,250	1,768,225	4,922,475
1909	4,048,445	4,270,350	8,318,995	3,664,900	1,335,100	5,000,000
1910	5,130,600	3,880,600	9,011,200	3,846,600	1,153,400	5,000,000
1911	5,999,350	3,886,400	9,885,750	4,078,400	921,600	5,000,000
1912	5,886,045	3,417,400	9,303,445	3,963,600	1,036,400	5,000,000
1913	5,705,575	3,223,400	8,928,975	5,270,575	2,229,425	7,500,000
1914	5,276,550	2,798,000	8,074,550	4,906,550	2,093,000	6,999,550
1915	5,273,900	2,738,800	8,012,700	3,023,700	994,300	4,018,000
1916	5,623,900	3,226,600	8,850,500	3,733,100	1,476,600	5,209,700
1917	5,687,800	3,542,550	9,230,350	3,662,800	1,597,200	5,260,000
1918	5,493,700	3,399,100	8,892,800	4,783,700	2,715,100	7,498,800
1919	5,664,200	3,695,300	9,359,500	4,724,200	2,775,300	7,499,500
1920	7,387,200	7,938,700	15,325,900	6,730,500	3,999,900	10,730,400
1921	8,132,500	8,528,750	16,661,250	7,970,000	4,000,000	11,970,000
1922	14,169,000	12,940,350	27,109,350	11,930,000	5,000,000	16,930,000
S:a 1905—1922	101,319,245	74,343,400	175,662,645	83,294,505	36,488,050	119,782,555
1923	13,250,000	8,476,475	21,726,475	10,070,000	4,000,000	14,070,000
Summa	114,569,245	82,819,875	197,389,120	93,364,505	40,488,050	133,852,555

Av låneför-
medlarna
utlämnade
egnahemslån.

Av de belopp, tillhopa 83,294,505 kronor för jordbrukslägenheter och 36,488,050 kronor för bostadslägenheter eller tillhopa 119,782,555 kronor, som Kungl. Maj:t för de aderton åren 1905—1922 beviljat låneförmedlarna såsom statslån, hava låneförmedlarna i sin tur under ifrågavarande år disponerat följande belopp såsom egnahemslån, nämligen

för jordbrukslägenheter	72,260,812 kronor	eller	87 procent	av beviljade statslån
» bostadslägenheter	33,052,040	»	» 91	»

för samtliga lån 105,312,852 kronor eller 88 procent av beviljade statslån.

Att beloppen av utav låneförmedlarna beviljade egnahemslån understiga de utav Kungl. Maj:t anvisade statslånebeloppen förklaras därav, att åtskilliga låneförmedlare — särskilt under lånerörelsens första skeden — antingen icke till fullo lyftat beviljade statslånebelopp eller också i föreskriven ordning till fonden återburit vissa, icke såsom egnahemslån placerade statslånebelopp. Under de tre senaste åren (1920—1922), då för övrigt de av låneförmedlarna beviljade egnahemslånebeloppen i genomsnitt per år belöpa sig till ungefär tre gånger genomsnittliga årsutlåningen under de femton första åren 1905—1919, hava emellertid de av Kungl. Maj:t till förfogande ställda statslånen blivit av låneförmedlarna praktiskt taget till fullo disponerade såsom egnahemslån under respektive år, i det låneförmedlarnas utlåning av egnahemslån under åren 1920—1922, sammanlagt ungefär 38 miljoner kronor, endast med 4 % understiger de för samma år beviljade statslånebeloppen.

Rörande låneverksamhetens utveckling meddelas i följande tabell upp-

gifter om antalet och beloppen av genom låneförmedlarna utlämnade egnahems-
lån år från år från och med 1905 t. o. m. 1922.

Av låneförmedlarna under åren 1905–1922 beviljade egnahemslån i sammandrag
för hela riket.

Å r	För jordbrukslagenheter		För bostadslagenheter		Tillhoppa	
	Antal	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor
<i>Hushållningssällskap.</i>						
1905	664	1,421,880	245	371,380	909	1,793,260
1906	441	1,032,989	196	337,702	637	1,370,691
1907	645	1,673,475	366	736,220	1,011	2,409,695
1908	900	2,473,235	446	888,830	1,346	3,362,065
1909	987	2,698,355	365	697,600	1,352	3,395,955
1910	1,236	3,552,060	346	660,325	1,582	4,212,385
1911	1,036	3,019,160	307	595,350	1,343	3,614,510
1912	1,113	3,019,534	359	692,050	1,472	3,711,584
1913	1,303	3,909,475	523	1,019,600	1,826	4,929,075
1914	1,225	3,797,825	549	1,083,075	1,774	4,880,900
1915	1,024	3,151,110	413	822,450	1,437	3,976,560
1916	966	3,002,820	406	817,130	1,372	3,819,950
1917	880	2,962,880	376	812,600	1,256	3,775,480
1918	761	2,792,300	386	910,400	1,147	3,702,700
1919	853	3,743,360	419	1,387,250	1,272	5,130,610
1920	1 101	5,636,425	598	2,520,375	1,699	8,156,800
1921	1,377	6,972,950	743	3,596,650	2,120	10,569,600
1922	2,314	10,720,900	1,132	4,359,450	3,446	15,080,350
Summa	18,826	65,583,733	8,175	22,308,437	27,001	87,892,170
<i>Bolag och föreningar (samt fr. o. m. 1920 kommuner).</i>						
1905	—	—	48	128,500	48	128,500
1906	—	—	13	25,300	13	25,300
1907	—	—	52	153,000	52	153,000
1908	56	238,429	250	693,900	306	932,329
1909	136	542,700	314	850,815	450	1,393,515
1910	76	316,150	195	537,010	271	853,160
1911	60	262,500	140	379,275	200	641,775
1912	70	301,800	84	223,340	154	525,140
1913	122	542,100	330	901,384	452	1,443,484
1914	115	511,500	277	770,230	392	1,281,730
1915	66	323,400	138	377,654	204	701,054
1916	123	542,650	197	544,450	320	1,087,100
1917	89	415,200	176	494,100	265	909,300
1918	62	309,500	185	564,200	247	873,700
1919	130	1,008,500	268	1,184,625	398	2,193,125
1920	92	658,100	194	1,466,776	286	2,124,876
1921	53	417,150	136	749,394	189	1,166,544
1922	42	287,400	143	699,650	185	987,050
Summa	1,292	6,677,079	3,140	10,743,603	4,432	17,420,682
<i>Samtliga låneförmedlare.</i>						
1905	664	1,421,880	293	499,880	957	1,921,760
1906	441	1,032,989	209	363,002	650	1,395,991
1907	645	1,673,475	418	889,220	1,063	2,562,695

Å r	För jordbrukslägenheter		För bostadslägenheter		Tillhoppa	
	Antal	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor
1908	956	2,711,664	696	1,582,730	1,652	4,294,394
1909	1 123	3,241,055	679	1,548,415	1,802	4,789,470
1910	1,312	3,868,210	541	1,197,335	1,853	5,065,545
1911	1,096	3,281,660	447	974,625	1,543	4,256,285
1912	1,183	3,321,334	443	915,390	1,626	4,236,724
1913	1,425	4,451,575	853	1,920,984	2,278	6,372,559
1914	1,340	4,309,325	826	1,853,305	2,166	6,162,630
1915	1,090	3,477,510	551	1,200,104	1,641	4,677,614
1916	1,089	3,545,470	603	1,361,580	1,692	4,907,050
1917	969	3,378,080	552	1,306,700	1,521	4,684,780
1918	823	3,101,800	571	1,474 600	1,394	4,576,400
1919	983	4,751,860	687	2,571,875	1,670	7,323,735
1920	1,193	6,294,525	792	3,987,151	1,985	10,281,676
1921	1,430	7,390,100	879	4,346,044	2,309	11,736,144
1922	2,356	11,008,300	1,275	5,059,100	3,631	16,067,400
Summa	20,118	72,260,812	11,315	33,052,040	31,433	105,312,852

Av de i sistintagna tabell meddelade uppgifter framgår, att egnahems-lånerörelsen under den hittillsvarande tiden i stort sett befunnit sig i steg-ring. Under kristiden förmärkes visserligen en ganska kraftig tillbakagång, men för de allra senaste åren 1920—1922 företer lånerörelsen å andra sidan en synnerligen kraftig utveckling. Särskilt i fråga om de årligen utlämnade låne-beloppen är ökningen påfallande.

Egnahems-lånens storlek.

Att antalet utlämnade lån icke vuxit i samma mån som de årliga totala lånesummorna visar tydligen, att de enskilda egnahemslånens genomsnittliga storlek även undergått förändringar, vilket närmare belyses av följande uppgifter.

Egnahemslånens genomsnittliga storlek (kronor).

Å r	Jordbruks-lån	Bostads-lån	Tillhoppa	Å r	Jordbruks-lån	Bostads-lån	Tillhoppa
1905	2,141	1,706	2,008	1914	3,216	2,244	2,845
1906	2,342	1,737	2,148	1915	3,190	2,178	2,850
1907	2,595	2,127	2,411	1916	3,256	2,258	2,900
1908	2,836	2,274	2,600	1917	3,424	2,367	3,080
1909	2,886	2,280	2,658	1918	3,769	2,582	3,283
1910	2,948	2,213	2,734	1919	4,834	3,744	4,385
1911	2,994	2,180	2,758	1920	5,276	5,034	5,180
1912	2,808	2,066	2,606	1921	5,168	4,944	5,083
1913	3,124	2,252	2,797	1922	4,672	3,968	4,425

Nu senast meddelade uppgifter visa, att medelvärdet av de enskilda lånen i stort sett är från år stegrats tills toppvärdet nåddes 1920, varefter en märk-

bar nedgång inträtt. Påpekas må, att det för hela perioden emellertid varit relativt blygsamma belopp, som i genomsnitt beviljats såsom egnahemslån.

I fråga om de med egnahemslån belånade lägenheternas storlek meddelas i efterföljande tablå vissa uppgifter. Uppgifterna avse jordbrukslägenheter, för vilka egnahemslån beviljats under 1921.

Jordbruks-
egnahemmens
areal.

Jordbrukslägenheternas storlek 1921.

	Antal lägenheter med en totalareal av					S u m m a	
	högst 1 har	1—5 har	5—10 har	10—20 har	över 20 har	Antal	%
Därav med högst 1 har åker och trädgård	51	95	17	19	36	218	16.8
1—5 har d:o	—	268	177	143	166	754	58.0
5—10 » d:o	—	—	93	95	85	273	21.0
10—20 » d:o	—	—	—	27	25	52	4.0
över 20 » d:o	—	—	—	—	3	3	0.2
Uppgift om åkerareal saknas	—	67	34	20	5	126	100.0
Tillhoppa {antal	51	430	321	304	320	1,426	
{procent	3.6	30.1	22.5	21.8	22.5	100.0	

Medelarealen för samtliga de jordbrukslägenheter, för vilka egnahemslån beviljades 1921, uppgick till 17.2 har, varav vid tiden för lånens beviljande 3.8 har utgjordes av redan odlad åker och trädgård.

I efterföljande tabell har verkställt en fördelning å vid lånetillfället obebyggda och bebyggda jordbruks- och bostadslägenheter, för vilka egnahemslån beviljats under 1905—1922.

Obebyggda
och bebyggda
lägenheter.

Antal beviljade egnahems lån åren 1905–1922 med fördelning på obebyggda och bebyggda jordbruks- och bostadslägenheter.

År	Hushållningssällskap						Bolag och föreningar (samt fr. o. m. 1920 kommuner)					
	jordbrukslägenheter			bostadslägenheter			jordbrukslägenheter			bostadslägenheter		
	Obeb.	Beb.	Summa	Obeb.	Beb.	Summa	Obeb.	Beb.	Summa	Obeb.	Beb.	Summa
1905.....	122	542	664	160	85	245	—	—	—	48	—	48
1906.....	115	326	441	149	47	196	—	—	—	13	—	13
1907.....	199	446	645	288	78	366	—	—	—	52	—	52
1908.....	255	645	900	341	105	446	42	14	56	237	13	250
1909.....	320	667	987	262	103	365	95	41	136	302	12	314
1910.....	455	781	1,236	287	59	346	53	23	76	180	15	195
1911.....	340	696	1,036	252	55	307	38	22	60	120	20	140
1912.....	246	867	1,113	276	83	359	34	36	70	62	22	84
1913.....	348	955	1,303	373	150	523	55	67	122	239	91	330
1914.....	406	819	1,225	372	177	549	58	57	115	234	43	277
1915.....	307	717	1,024	267	146	413	29	37	66	96	42	138
1916.....	283	683	966	233	173	406	69	54	123	151	46	197
1917.....	212	668	880	199	177	376	45	44	89	138	38	176
1918.....	189	572	761	212	174	386	28	34	62	164	21	185
1919.....	236	617	853	225	194	419	81	49	130	244	24	268
1920.....	360	741	1,101	402	196	598	37	55	92	155	39	194
1921.....	511	866	1,377	570	173	743	28	25	53	104	32	136
1922.....	896	1,418	2,314	911	221	1,132	22	20	42	137	6	143
Summa	5,800	13,026	18,826	5,779	2,396	8,175	714	578	1,292	2,676	464	3,140

År	Samtliga låneförmedlare						Summa
	jordbrukslägenheter			bostadslägenheter			
	Obeb.	Beb.	Summa	Obeb.	Beb.	Summa	
1905.....	122	542	664	208	85	293	957
1906.....	115	326	441	162	47	209	650
1907.....	199	446	645	340	78	418	1,063
1908.....	297	659	956	578	118	696	1,652
1909.....	415	708	1,123	564	115	679	1,802
1910.....	508	804	1,312	467	74	541	1,853
1911.....	378	718	1,096	372	75	447	1,543
1912.....	280	903	1,183	338	105	443	1,626
1913.....	403	1,022	1,425	612	241	853	2,278
1914.....	464	876	1,340	606	220	826	2,166
1915.....	336	754	1,090	363	188	551	1,641
1916.....	352	737	1,089	384	219	603	1,692
1917.....	257	712	969	337	215	552	1,521
1918.....	217	606	823	376	195	571	1,394
1919.....	317	666	983	469	218	687	1,670
1920.....	397	796	1,193	557	235	792	1,985
1921.....	539	891	1,430	674	205	879	2,309
1922.....	918	1,438	2,356	1,048	297	1,275	3,631
Summa	6,514	13,604	20,118	8,455	2,860	11,315	31,433

För tiden 1905—1922 utgjorde antalet

obebyggda jordbrukslägenheter	20.7	procent
bebyggda »	43.3	»
obebyggda bostadslägenheter	26.9	»
bebyggda »	9.1	»

allt i procent av hela antalet lägenheter.

Under senaste tid har antalet obebyggda lägenheter relativt ökats på de bebyggdas bekostnad. Sålunda uppgick för 1922 antalet

obebyggda jordbrukslägenheter till	25.3	procent
bebyggda »	39.6	»
obebyggda bostadslägenheter »	28.9	»
bebyggda »	6.2	»

100.0 procent

Det vida övervägande antalet egnahemslån har förmedlats av hushållningssällskapen, som under 1905—1922 beviljat sammanlagt 27,001 lån, varav 18,826 för jordbruks- och 8,175 för bostadslägenheter, motsvarande respektive 86 %, 94 % och 72 % av utav samtliga låneförmedlare beviljade egnahemslån.

Angående omfattningen av de enskilda låneförmedlarnas egnahemslånerörelse hänvisas till efterföljande tabell.

*Lånerörelsen
hos skilda
låneför-
medlare.*

Antalet genom olika låneförmedlare 1905—1922 utlämnade egnahems lån m. m.

Låneförmedlarens namn	Antal under 1905—1922 beviljade egnahems lån för			Kapitalskuld ^{01/12 1921} till statskontoret Kronor
	jordbrukslägenheter	bostadslägenheter	tillhoppa	
<i>Hushållningssällskap.</i>				
Stockholms läns	385	438	823	2,316,146
Uppsala »	465	292	757	1,742,951
Södermanlands »	396	285	681	1,619,999
Östergötlands »	656	333	989	2,085,760
Jönköpings »	422	249	671	1,281,486
Kronobergs »	621	78	699	1,427,059
Kalmar läns norra	265	191	456	1,134,069
Kalmar » södra	164	365	529	983,516
Gottlands läns	715	144	859	1,826,976
Blekinge »	589	218	807	2,038,999
Kristianstads »	2,623	519	3,142	9,243,674
Malmöhus »	384	252	636	1,650,567
Hallands »	446	161	607	1,746,415
Göteborgs och Bohus läns	539	661	1,200	2,058,017
Älvsborgs läns norra	478	104	582	1,370,375
Älvsborgs » södra	993	282	1,275	2,332,278
Skaraborgs läns	662	106	768	1,668,360
Värmlands »	996	321	1,317	2,335,471
Örebro »	347	159	506	1,145,027
Västmanlands »	428	191	619	1,851,451
Kopparbergs »	253	478	731	1,248,611
Gävleborgs »	594	419	1,013	2,398,344
Västernorrlands »	1,609	702	2,311	3,964,310
Jämtlands »	715	198	913	1,768,521
Västerbottens »	1,750	528	2,278	5,917,282
Norrbottnens »	1,331	501	1,832	3,270,511
Summa	18,826	8,175	27,001	60,426,175
<i>Bolag och föreningar (samt fr. o. m. 1920 kommuner).</i>				
Bergslagens bostadsaktiebolag	—	670	670	1,837,391
Egna hems låneförmedlingsförening u. p. a. (Motala)	296	277	573	1,943,642
Malmöhus läns egnahemsförening u. p. a.	201	144	345	1,422,715
A.-B. Hem på landet	241	83	324	1,290,652
Sundvikens egnahemsaktiebolag	—	208	208	540,160
A.-B. Egna hem på Gottland	99	99	198	583,173
Kinna & Örby egnahemsförening u. p. a.	100	93	193	461,589
Huskvarna egnahemsförening u. p. a.	17	128	145	305,434
Kristianstads egnahemsförening u. p. a.	—	105	105	232,062
Föreningen Hem och jord u. p. a.	1	93	94	182,634
Vulcans egnahemsförening u. p. a.	2	54	56	107,636
Klavreströms egnahemsaktiebolag	8	42	50	76,342
Hedentorps egnahemsförening u. p. a.	—	49	49	146,053
Grängesbergs bostadsförening u. p. a.	—	43	43	116,755
16 st. företag, som förmedlat ett färre antal lån och alltjämt äro i verksamhet	7	294	301	1,059,128
20 st. företag, som tidigare men ej under de senaste åren förmedlat egnahems lån	320	758	1,078	4,125,620
Summa	1,292	3,140	4,432	14,430,986
Summa för samtliga	20,118	11,315	31,433	74,857,161

Från jordförmedlingsfonden hava följande lånebelopp begärts och beviljats:

Jordförmedlingslåne-rörelsen.

Å r	Begärda lån	Beviljade lån	Å r	Begärda lån	Beviljade lån
	Kronor	Kronor		Kronor	Kronor
1908	734,600	550,200	1916	586,000	586,000
1909	251,300	246,300	1917	1,296,000	728,480
1910	398,350	397,350	1918	617,000	363,840
1911	94,000	94,000	1919	1,025,000	733,000
1912	520,600	520,600	1920	464,000	—
1913	1,180,000	1,000,000	1921	259,700	259,700
1914	204,000	204,000	1922	17,400	17,400
1915	187,000	175,000	Summa	7,834,950	5,875,870

Jordförmedlingslån hava icke sökts av hushållningssällskapen utan endast av vissa egnahemsföreningar eller egnahemsbolag. Den för de senaste åren tydligt märkbara nedgången i beloppen av beviljade jordförmedlingslån beror till viss del på skärpta fordringar på de enskilda företag, som med anlåtande av statslån omhänderhava jordförmedling. Vid 1922 års slut utestod hos låntagarna av beviljade jordförmedlingslån ett belopp av 349,700 kronor. Därtill kommer dels ett belopp av 17,400 kronor, som beviljats i december 1922, men vid årsskiftet ännu icke utanordnats, samt dels 70,000 kronor, utgörande ett den 9 februari 1923 beviljat lån.

Beträffande jordförmedlingsbyråerna torde få meddelas följande sammanställning rörande antalet byråer och beviljade statsbidrag åren 1912—1923.

Jordförmedlingsbyråer.

Å r	Antal byråer anordnade av			Statsbidrag
	hushållnings-sällskap	andra företag	Summa	Kronor
1912	5	—	5	3,500
1913	7	11	18	11,800
1914	8	15	23	15,050
1915	8	15	23	15,200
1916	8	15	23	15,100
1917	7	17	24	16,150
1918	7	17	24	16,300
1919	7	16	23	22,450
1920	8	14	22	22,500
1921	17	6	21	22,550
1922	21	1	22	25,400
1923	21	1	22	27,500

Av andra än hushållningssällskap anordnade byråer hava — med undantag av den för 1923 anordnade byrån, som sorterar under en särskild för ändamålet bildad lokal jordförmedlingsförening — uppehållits av nationalföreningen mot emigrationen.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 3

Till belysande av frekvensen av antalet genom jordförmedlingen verkställda anmälningar och försäljningar av smärre fastigheter, må meddelas, att i det häfte av publikationen 'Fastigheter till salu', som utgavs under augusti månad 1922 (häfte 12), funnos upptagna sammanlagt 524 till salu utbudna fastigheter. Härav hava under tiden därefter genom försäljningar m. m. avförts 145, vadan 379 kvarstå att intagas i det nya häfte, som förberedes till utgivande under februari 1923. Därjämte tillkomma till detta nya häfte sammanlagt 230 nya fastigheter, som anmälts till försäljningar sedan förra häftets utgivande och under tiden icke försålts direkt genom byråerna.»

Egnahemsinspektören övergår därefter till att på följande sätt redogöra för *egnahemsrörelsens syftemål och behovet av reformer.*

Egnahems-
rörelsens all-
männa syfte-
mål.

Den statliga egnahemsrörelsen beträffande jordbrukslägenheter avsåge huvudsakligen att främja två stora syftemål.

Den ville å ena sidan genom en ändamålsenlig nybildning av smärre, självständiga jordbruk befrämja brytandet för kulturen av ny, därtill tjänlig mark samt åstadkomma en ur produktionssynpunkt lämplig uppdelning av den odlade och odlingsvärda jorden, allt i syfte att därigenom så väl kvantitativt som kvalitativt utveckla och höja vår jordbruksnäring och åstadkomma ett fullständigare och mera rationellt tillvaratagande av landets naturliga resurser i jordbrukshänseende, varigenom möjligheter skapades för ökad inhemsk produktion, särskilt av näringsmedel, med åtföljande vidgade arbets- och inkomstmöjligheter inom det egna landet av även för framtiden och kommande släkten bestående värden.

Men egnahemsrörelsens betydelse inskränkte sig ingalunda enbart till denna mera nationalekonomiska sida. Den vore dessutom en rörelse av stor social betydelse. Den hade till uppgift att underlätta och möjliggöra för sådana mindre bemedlade, som önskade och strävade efter att såsom självständiga brukare komma i besittning av ett eget jordbruk, att i den mån naturliga förutsättningar härför vore till finnandes nå detta mål, därigenom förhjälpande dessa nu jordlösa arbetare och deras familjer till en såväl ur ekonomiska som allmänt kulturella synpunkter sett mera tryggad och lycklig tillvaro.

Jämväl den gren av den nuvarande egnahemsrörelsen, som avsåge bildandet av sådana egnahem, där bostaden för arbetaren och dennes familj vore det väsentliga, hade dels ett mera allmänt-produktivt syfte, nämligen tillskapandet av en vidgad tillgång av tjänliga, smärre bostadslägenheter till nytta för samhället i gemen både nu och framdeles, och dels det mera personligt — sociala syftet att för den enskilde, som härav vore i behov, underlätta hembildandet.

Vad nu sagts gällde givetvis icke endast de båda polerna inom egnahemsrörelsen — å ena sidan de självständiga jordbruksföretagen, där ägaren och dennes familj hade sin fulla bärgning och sysselsättning av jordbruksdriften å lägenheten, och å andra sidan de rena bostadsegnahemmen, där innehavaren för sin utkomst vore helt hänvisad till lönearbete utom hemmet — utan torde hava sin tillämpning även på hela den serie av mellanformer, som finnes däremellan. Rörelsen i dess helhet hade att taga sikte *både* på

betydelsen för det allmänna nu och för framtiden av framskapandet av nya odlings- och produktionsmedel, nya bostäder och ekonomibyggnader etc. och på vikten av att den person eller familj, det i de enskilda fallen närmast gällde, förhjälpes — och detta på ett ekonomiskt sunt sätt — till ett hem eller näringsfång.

Om alltså båda de nu nämnda grunddragen måste klart fattas såsom väsentliga i egnahemsrörelsen, kunde emellertid det ena syftemålet vid skilda tillfällen framträda kraftigare än det andra eller åtminstone framstå såsom det primära.

För närvarande torde angelägenheten av att bereda bistånd åt de skaror, som önskade att såsom självständiga brukare av ett mindre jordbruk få sitt uppehälle, vara det, som mest påtagligt trädde i förgrunden, ehuru väl detta mål som medel förutsatte en kraftig nybildning av smärre jordbruk.

Den situation, som framkallat detta förhållande, syntes egnahemsinspektören vara på ett mycket belysande sätt skildrad av socialstyrelsen i ett den 30 november 1922 avgivet utlåtande över kolonisationskommitténs den 31 maj 1922 avgivna betänkande.

Socialstyrelsen anförde därvid, bland annat, i huvudsak följande. Medan under årtiondet före kriget försiggått en nettoemigration av i genomsnitt cirka 16,000 personer per år, hade denna under krigsåren och de närmast följande åren föga stigit över 1,000 personer årligen; det hade till och med funnits år, då immigranterna varit flera än emigranterna. Hade emigrationen fortgått i samma omfattning under åren 1914—1921 som under föregående decennium, skulle Sveriges befolkning hava minskats mot nu med ungefär 120,000 personer, huvudsakligen tillhörande åldersgruppen 15—35 år. Under krigskonjunkturen hade problemet att bereda nya lönande sysselsättningar för cirka 100,000 män lösts utan synbar svårighet genom industriens enorma expansion. Men då krisen kommit mot slutet av 1920, hade man stått inför en arbetslöshet av större omfattning än någonsin förut i vårt land. Numera hade dock av industriens särskilda grenar de på hemmamarknaden inriktade i huvudsak återtagit samma omfattning som före kriget, och bland exportindustrierna hade detta gällt åtminstone i fråga om trävaru-, trämasse- och pappersindustrierna, låt vara att hela krigstidsexpansionen över allt varit så gott som bortfallen. Å andra sidan hade depressionen även sträckt sig till jordbruket och därigenom åtminstone för de närmaste åren grusat de förhoppningar, man på sina håll hyst om arbetslöshetens avhjälpande genom ökningen av lantarbetarna i samband med övergång till mera intensiv jordbruksdrift. Även om man sålunda hade grundad anledning antaga, att inom den närmaste framtiden industrien som helhet betraktad skulle kunna giva arbete åt samma antal individer som 1913 och kanhända något däröver samt jordbruket åtminstone behålla sin hittillsvarande arbetarstam, så återstode ändå problemet att bereda sysselsättning åt krigsårens faktiska befolkningsöverskott. Då ju detta i huvudsak uppkommit genom emigrationens avstannande, låge det ju närmast till hands att antaga, att detsamma åter skulle sköljas bort, då emigrationens genom tillfälliga förhållanden uppdämda flod efter alla tecken att döma åter satte sig i rörelse. Det vore dock intet skäl att för-

Socialstyrelsen om förefinligt befolkningsöverskott.

bise önskvärdheten och möjligheten av att åt en möjligast stor del av befolkningsöverskottet bereda sysselsättning inom egna landamärena.

*Tull- och
traktatkom-
mittén angä-
ende behovet
av ökade
arbetstill-
fällen inom
jordbruket.*

I detta sammanhang ville egnahemsinspektören erinra om en skrivelse den 20 maj 1922 från tull- och traktatkommittén angående åtgärder för beredande av ökade arbetstillfällen inom jordbruket. Inom kommittén hade framförts frågan om möjligheterna att skapa tillfällen till produktiv verksamhet dels för den ström av arbetare, som under normala förhållanden brukat gå till industrien eller söka utkomstmöjligheter i främmande världsdel, och dels för arbetslösa övertaliga industriarbetare. En av kommittén tillsatt subkommitté hade den 16 maj 1922 avgivit preliminärt yttrande i berörda spörsmål och därvid anfört, bland annat, följande. Jämviktsförhållandena inom många nutida samhällen hade så till vida förskjutits i ogynnsam riktning, att industrien kommit att intaga en allt för dominerande ställning inom näringslivet. Så vitt i dåvarande läge kunde bedömas, föreläge icke sannolikhet för att den svenska industrien inom överskådlig framtid åter skulle kunna i fabrikena upptaga hela den industriarbetarmassa, som ginge arbetslös till följd av driftnedläggelserna och driftinskränkningarna. Det vore ett vitalt samhällsintresse av första ordningen, att vår ekonomiska politik numera inriktades jämväl på problemet att förminska eller hejda den ström av arbetare, som under tidigare rådande förhållanden normalt brukade gå från jordbruket till industrien, ävensom den arbetareström, som brukade gå till främmande världsdelar men som numera i följd av inträdda olikartade förhållanden icke i samma omfattning som förr kunde utomlands vinna levebröd. Vad beträffade de nu arbetslösa industriarbetarna, kunde man utgå ifrån, att endast ett mindre antal av dessa skulle kunna beredas sysselsättning inom andra industrier, liksom att de ej heller i nämnvärd mån kunde vinna utkomst i främmande världsdelar. Det vore därför av största betydelse att även dessa arbetare bereddes tillfälle till produktiv verksamhet inom jordbruket, i den mån de och deras hustrur vore dugliga för jordbruksarbete. Som regel torde det dock vara de yngre, från jordbrukarhem komna arbetarna, som härvid kunde påräknas, ehuru väl det icke vore uteslutet, att även medelålders arbetare med fallenhet för jordbruk och med raska hustrur kunde komma i betraktande. Vid sidan av den återströmning till jordbruket, som till stor del skedde av sig självt, statsåtgärder förutan, påfordrades emellertid åtgärder för nybildning i större skala av mindre jordbruk. För egen del betonade tull- och traktatkommittén — som icke ansåge sig kunde verkställa den ytterligare utredning i ämnet, som kunde vara påkallad — önskvärdheten av att en snabb och allsidig undersökning åvägabragtes rörande förberörda spörsmål.

*Inkomna
framställ-
ningar om
bistånd för
bidande av
jordbruk.*

Förefintligheten av det i nu refererade framställningar framhållna behovet att vid närvarande tidpunkt så vitt möjligt inom jordbruket placera ett förefintligt befolkningsöverskott hade i viss mån fått en påtaglig praktisk bekräftelse i det förhållande, att under det gångna året till vederbörande myndigheter framstälts krav på bistånd för erhållande av smärre jordbruk från ett osedvanligt stort antal personer. Redan av den tidigare meddelade statistiska översikten framginge, att frekvensen inom egnahemslänerörelsen varit vida större under 1922 än under något tidigare år. Men utöver det antal, som kunnat

bispringas med egnahemslån eller förhjälpas på annat sätt (genom kolonat å kronomark m. m.), hade synnerligen många till skilda myndigheter riktat framställningar med begäran om skyndsamt och effektivt bistånd för erhållande av jord och hjälp till iordningställande av jordbruk. Enbart direkt till jordbruksdepartementet eller dess egnahemsavdelning hade sålunda under våren, sommaren och hösten 1922 omkring *fyra tusen* personer anmält sin önskan att i sagda hänseende erhålla bistånd. Statens kolonisationsnämnd (för den norrländska kronoparkskolonisationen) hade under 1922 fått mottaga ansökningar eller förfrågningar från omkring *ett tusen* personer. De sökande hade utgjorts icke endast av personer, som på grund av depressionen inom industrien eller eljest önskat återgå eller övergå till jordbruket, utan därjämte hade ett mycket stort antal framställningar i ämnet inkommit från arbetare, vilka redan tjänade jordbruket, men av skilda anledningar — bland annat det större jordbrukets av konjunkturerna förorsakade behov att i möjligaste mån inskränka arbetskraften — vore i trängande behov av att få hjälp till bildande av ett eget självständigt mindre jordbruk.

Egnahemsinspektören ville på det livligaste understryka behovet och önskvärdheten av att effektiva åtgärder snarast möjligt vidtoges, som på ett ändamålsenligt, praktiskt och ekonomiskt sunt sätt kunde i görligaste mån lösa problemet att i den vidgade omfattning, som situationen krävde, inom jordbruket bereda varaktig utkomst och sysselsättning åt så många som möjligt av dem, som hyste en välgrundad önskan att förvärva ett eget jordbruk och härtill vore skickade. Väl inseende nödvändigheten av att viktiga inneboende förutsättningar — såväl beträffande de planerade jordbrukens bärighet som i fråga om brukarnas kvalifikationer — måste vara till finnandes för en lyckosam utgång av en kraftigt bedriven jordbruksnybildning samt å andra sidan vådan av en på konstlad väg framdriven rörelse, hölle egnahemsinspektören före, att man härutinnan borde framgå med varsamhet och noggrant överväga de anordningar, som förslagsvis kunde ifrågakomma.

Det omedelbara behovet av åtgärder.

Egnahemsinspektören ansåge, att man till en början borde undersöka, huruvida det icke vore möjligt att huvudsakligen inom den nuvarande egnahemsrörelsens ram och med utnyttjande av den erfarenhet, som där skapats, kunna åtminstone i det väsentliga och i avvaktan på ytterligare omprövning tillgodose de krav och behov, varom nu vore fråga. Detta syntes egnahemsinspektören så mycket mer befogat, som å ena sidan egnahemsrörelsen haft och hade till föremål just att tjäna de syften, det nu gällde att i vidgad omfattning tillgodose, och under senaste tid såväl kvantitativt som kvalitativt nått aktningvärda resultat, men å andra sidan ett genomförande av helt nya anordningar i allt fall tarvade sådana förberedelser, att de svårligen omedelbart kunde komma till tillämpning i nöjaktig omfattning. Det nu sagda hade närmast avseende å nybildning av jordbruk från enskild jord.

Möjlighet att vinna målet inom nuvarande egnahemsrörelsens ram.

Skulle emellertid den statliga egnahemsrörelsen på ett tillfredsställande sätt förmå fylla de stora uppgifter, den enligt vad tidigare angivits hade att tjäna, och detta särskilt under nuvarande situation, så krävdes otvivelaktigt åtskilliga ganska genomgripande reformer. Rörelsens styrka såväl som svag-

het läge till stor del däri, att den icke omhänderhades direkt av staten utan av ansvariga mellanhänder, som själva stode de med rörelsen förenade risker. Detta vore en styrka, ty ansvarigheten hos de i nära kontakt med det praktiska livet arbetande lokala förmedlingsorgan — främst hushållningssällskapen, som genom hela sin verksamhet hade den intimaste känningen med jordbruket och dess livsbetingelser — vore en god garanti för, att rörelsen icke komme ut i äventyrligheter utan främjade nyskapande och förvärvande av egnahemslägenheter endast i sådana fall, där risken av ett misslyckande vore ringa. Men systemet med icke-statliga förmedlingsorgan, på vilka staten överflyttat risken, lede av den svaghet, att det allmänna härigenom i viss mån avhänt sig möjligheten att beordra de arbetande lokalorganen att påtaga sig och verkställa allt vad staten i en given situation önskade att på området i fråga få utfört, vartill komme, att mellanhändernas nyss nämnda strävan att icke föra rörelsen ut i äventyrligheter understundom kunde drivas så långt, att resultatet bleve alltför minimalt i fråga om verkligt nyskapande av jordbruk såväl som beträffande bistånd åt de i ekonomiskt hänseende svagare ställda egnahemsspekulanterna. Egnahemsinspektören ansåge emellertid, att man borde, med bibehållande i stort sett av ansvarigheten hos nuvarande mellanhänder, bereda dessa tillgång till sådana hjälpmedel i arbetet, att staten rimligen borde kunna påräkna att genom dem få utfört det väsentliga.

*Erforderliga
reformer.*

Vad som erfordrades för att få egnahemsverksamheten kraftigare utvecklade såväl kvantitativt som kvalitativt och framför allt mera inriktad på tillgodoseendet av behovet av nybildningen av självständiga jordbruk, torde vara i huvudsak följande:

1) Skärpta krav på *företräde* vid egnahemslånegivningen åt dem, som skapade helt *nya lägenheter* eller eljest genom odlings- och byggnadsarbeten i avsevärd mån i produktivt hänseende utvecklade den förvärvade lägenheten.

2) Ökade möjligheter att få till stånd *bärkraftiga jordbruk* av den storlek, att vederbörande därå finge sin fulla bärning och sysselsättning.

3) Utvidgande av egnahemslånerörelsen att omfatta jämväl lägenheter, som med ärftlig och förytterlig besittningsrätt för obegränsad tid (*åborätt*) upplätes från kronojord.

4) *Odlings- och byggnadsbidrag* i sådana fall, som nyss omnämnts under första punkten, därigenom beredande ökade möjligheter för även de mindre och minst bemedlade att komma i besittning av ett eget jordbruk.

5) Vissa *ändringar i räntebestämmelserna* för egnahemslånen.

6) Astadkommande av en *effektiv jordförmedling* i anslutning till egnahemsrörelsen.

7) *Förhindrande av ränteförluster* för låneförmedlarna vid egnahemslånerörelsen.

8) *Kapitalökning till egnahemslånefonden.*

De av egnahemsinspektören sålunda ifrågasatta ändringsförslag hava under utarbetandet inom jordbruksdepartementets egnahemsavdelning varit föremål för *överblickning*, som inför mig ägt rum *med repre-*

sentanter för hushållningssällskapens egnahemsnämnder vid en i december 1922 med dem avhållen konferens. Vidare har statskontorets yttrande inhämtats beträffande vissa delar av förslagen.

Jag övergår härefter till att under särskilda avdelningar redogöra för egnahemsinspektörens förslag.

1. Nya lägenheter.

Egnahemsinspektören lämnar följande utredning över förslaget i avseende å skärpta krav på företräde till egnahemslån åt dem, som skapa nya lägenheter eller eljest genom odlings- och byggnadsarbeten i avsevärd mån i produktivt hänseende utveckla förvärvad lägenhet.

»Huruvida de lägenheter, för vilkas förvärvande egnahemslån finge utgå, skulle bilda nya egna hem, eller om lån finge givas för förvärv av redan upptagna och bebyggda lägenheter, var icke föremål för någon föreskrift i de före 1920 gällande lånevillkoren. I detta avseende hade i praktiken tillämpats växlande regler.

De s. k. egnahemssakkunniga hade i sitt den 14 oktober 1914 avgivna betänkande ej heller i sitt författningsförslag intagit bestämmelser härom. Där emot hade de sakkunniga ganska ingående behandlat frågan dels i motiven och dels i en sammanfattande redogörelse angående framställda förslag och därvid framhållit i huvudsak följande: Lån från egnahemslånefonden borde utgå förnämligast till inköp av sådana fastigheter, genom vilkas förvärvande nya hem bildades, d. v. s. genom laga förrättning nyutbrutna brukningsdelar. Dessa behövde dock icke nödvändigt bestå av obebyggda fastigheter, utan de kunde även utgöras av torp eller andra fullständigt eller delvis bebyggda lägenheter, vilka förut icke varit belägna på fri och egen grund eller särskilt för sig lagfarna. Därjämte borde lån utgå även till inköp av äldre, redan förut lagfarna fastigheter, nämligen dels icke bebyggda utjordar och dylikt, dels sådana, som kunde sägas hava upphört att utgöra egna hem, såsom fastigheter, som ägdes av bolag eller enskilda personer, som själva icke bebodde desamma, dels sådana, som eljest skulle upphöra att utgöra egna hem, såsom då en fäderneärvd fastighet, därest egnahemslån å densamma icke beviljades, måste säljas till utomstående på grund av svårigheter för någon av barnen att övertaga densamma.

*Egnahems-
sakkunniga.*

De av de sakkunniga sålunda utvecklade principerna hade i de över betänkandet avgivna yttranden i de flesta fall godkänts, ehuru väl det från några håll framhölls, att en strängare princip, nämligen beviljandet av lån i huvudsak endast för obebyggda lägenheter, förut tillämpats av respektive låneförmedlare, medan det från andra håll gjorts gällande, att den av de sakkunniga uttalade principen måste anses för sträng.

Departements-
chefens ut-
talande 1919.

Vid avlåtandet till riksdagen 1919 av propositionen nr 106 i egnahemsfrågan framhöll föredragande departementschefen, att det icke syntes lämpligt att i författningen inrycka så bestämda regler rörande tolkningen av uttrycket 'bildande av eget hem', att de skulle på ett alltför snävt sätt binda de möjligheter, som borde stå öppna för att kunna i detta avseende jämka efter ortsförhållanden och omständigheter i varje särskilt fall. Lån borde uppenbarligen icke ifrågakomma, då de avsåge att utgöra en fördelaktig omplacering av äldre lån eller då skenköp e. d. förekommo. Men å andra sidan syntes det, framhöll departementschefen vidare, som om den av de sakkunniga uttalade principen skulle i sin tillämpning mången gång komma att alltför snävt kringskära låneverksamheten och att för stor vikt fästes vid den på sidan om saken liggande, mera formella och kamerala frågan, huruvida lägenheten förut varit föremål för särskild lagfart eller icke. Om alltså möjligheterna att lämna lån till förvärvande av lägenheter, vilka ej kunde anses som *nya* egna hem i egentlig mening, icke borde begränsas i så hög grad, som de sakkunnigas uttalanden syntes kunna föranleda, fann departementschefen det dock vara fullt befogat, att under i övrigt lika förhållanden företräde gäves åt lånesökande, som ville skapa alldeles nya hem och för sådant ändamål lade ny jord under odling samt byggde nya hus. En föreskrift i detta syfte föreslogs till införande i lånevillkoren.

1919 års riksdag och nu gällande bestämmelser.

Riksdagen hade år 1919 intet att erinra häremot, och i kungörelsen i ämnet (nr 483/1919) intogs under § 5 bestämmelsen, att under i övrigt lika förhållanden borde vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som äsyftade att genom nyodling och nybyggnad bilda ett nytt hem. För övrigt ändrades i vissa paragrafer det i äldre kungörelser förekommande uttrycket, att egnahemslånen avsåge att bereda tillfälle att 'bilda' egnahem till att 'förvärva' egnahem.

Förekomsten hitills av nya lägenheter.

Av den tidigare meddelade statistiska översikten framgår, att av de 31,433 egnahemslån, som utlämnats under åren 1905—1922, hänföra sig beträffande lån för jordbrukslägenheter 32 % och beträffande lån för bostadslägenheter 75 % till lägenheter, som av låneförmedlarna räknats såsom vid lånebeviljandet obebyggda. Procenttalen obebyggda lägenheter utgjorde för åren 1905—1919 för jordbrukslägenheter 31 % och för bostadslägenheter 74 %. För åren 1920—1922, sedan de vid 1919 års riksdag beslutade nya anordningarna fått tillämpning, hade relativa antalet obebyggda lägenheter vuxit till 37 % i fråga om jordbruks- och 77 % beträffande bostadslägenheter. Dessa siffror kanske icke säga så mycket, men de giva ju till en början vid handen, att egnahemslån i ganska stor utsträckning — sammanlagt omkring 15,000 fall — förekommit för bildandet av lägenheter, där nybyggnad skett, varmed emellertid i detta sammanhang även räknas lägenheter, där en mera omfattande ombyggnad ägt rum. De fall, då lån beviljats för äldre, redan iordningställda, särskilt lagfarna fastigheter, torde under de senaste åren hava varit relativt sällsynta.»

Egnahemsinspektören anför för egen del följande i denna fråga.

Egnahemsinspektören.

Trots dessa förhållanden torde det icke kunna förnekas, att rörelsen i vad den avsåge jordbrukslägenheter på åtskilliga håll allt för litet tillgodosett det

verkliga nyskapandet av jordbruk. Man kunde visserligen med visst fog — åtminstone ytligt sett — säga, att gällde det att i det enskilda fallet förhjälpa en viss person eller familj, som kraftigt önskade och vore i stort behov av att få ett eget hem och ett självständigt jordbruk, att förverkliga detta, så vore det väl så god hjälp för den enskilde att placeras på ett till salu befintligt, äldre, redan färdigbyggt och uppodlat ställe som att skickas ut att börja från början med nyodling och nybyggnad. Men säge man på frågan ur större synpunkter, vore det uppenbart, att man genom lånegivning för dylika, äldre lägenheter, icke nådde vad rörelsen innerst åsyftade, nämligen att öka tillgången, befintligheten av lägenheter och smärre jordbruk.

Lånegivningen borde likväl icke vara utesluten för åtskilliga slag av lägenheter, som ej kunde räknas såsom nya. Lån borde få förekomma för friköpande av torp, för inlösen av jord till byggnader på ofri grund, för förvärvande av bolagsfastigheter m. m. och detta i all synnerhet om härmed samtidigt — som ofta vore fallet — vederbörande egnahemslåntagare, tack vare lånehjälpen, i avsevärd mån upprustade och i produktivt hänseende förbättrade och utökade ett förut kanske illa hävdad, dåligt bebyggt och ofullständigt uppodlat ställe. Härmed utnyttjade man för utvecklingen en redan befintlig grund, vartill komme den stora fördelen, att stället bleve besatt och brukat under gynnsammare sociala former. Men rörelsen borde ingalunda få stanna här. Den borde mera markerat än hittills och i vidgad omfattning inrikta sig på verklig nybildning av jordbruk, vare sig detta skedde genom styckning och bebyggelse av för ändamålet lämpliga redan odlade men obebyggda jordområden, utjordars förvandlande till självständiga jordbruk, allt helst även förenat med brytande av någon ny mark, eller om nyskapandet ägde rum i form av inre kolonisation i egentlig mening, d. v. s. upptagande för kulturen av helt nya förut icke under plog lagda, obebyggda jordområden.

I nu gällande lånebestämmelser återfunnes under § 5 den föreskrift, att under i övrigt lika förhållanden borde vid beviljande av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftade att genom nyodling och nybyggnad bilda ett nytt eget hem. Denna föreskrift syntes innebära, att den omständighet, att ett nytt eget hem vore avsett att bildas genom nyodling och nybyggnad, icke skulle vara avgörande för lånebehandlingen i andra fall än då lika förhållanden i övrigt vore till finnandes, d. v. s. icke förrän en låneförmedlare stode inför nödvändigheten att välja om ett visst lånebelopp skulle tilldelas den ene eller den andra av flera sökande, vilka med hänsyn tagen till alla andra på frågan inverkan omständigheter — såsom personliga kvalifikationer, ekonomiska förhållanden, om familj funnes eller ej, lägenhetens lämplighet ur olika synpunkter etc. — befunnits vara lika förtjänta av egnahemslån.

Sägda bestämmelse torde nu böra omformuleras, så att de nyss anförda synpunkterna beträffande nyskapande av jordbruk tydligare komme till uttryck. I lånevillkoren borde stadgas ett åliggande för låneförmedlare att vid fördelning av egnahemslån för jordbrukslägenheter söka främja jordbruksnybildning. Vidare därom att dylikt lån i regel icke borde beviljas i andra fall, än där sökanden åsyftade 1) att genom nyodling och nybyggnad bilda ett helt och hållet nytt jordbruk eller 2) att genom mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete i avsevärd mån förbättra eller utvidga förut be-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 4

stående jordbruk eller sådan del därav, som vore avsedd att bilda en ny självständig lägenhet, eller, ändock att mera väsentligt odlings- eller byggnadsarbete icke vore avsett att komma till utförande, 3) att friköpa torp eller annan jordbruksfastighet, som lånesökanden innehade under nyttjanderätt, eller 4) att förvärva bolagsfastighet eller annan fastighet, som ej brukades eller beboddes av ägaren själv.

I fråga om bostadslägenheter borde vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftade att genom nybyggnad bilda ett nytt eget hem.

Egnahemsinspektören har i anslutning härtill föreslagit ändrad lydelse av § 5 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse. Nuvarande ävensom den sålunda föreslagna ändrade § 5 lyda sålunda:

(Nu gällande bestämmelser.)

§ 5.

Egnahemslån må, med de i § 25 stadgade undantag, utgå för bildande endast av sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan beviljas för förvärvande av lägenhet, avsedd för jordbruk (jordbrukslägenhet), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (bostadslägenhet). För att lägenhet må anses som jordbrukslägenhet, skall å densamma kunna födas minst ett fullvuxet större husdjur (nötkreatur eller häst).

Under i övrigt lika förhållanden bör vid beviljande av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftar att genom nyodling och nybyggnad bilda ett nytt eget hem, ävensom åt sökande, som med lånet förenar livförsäkring på sätt i § 26 sägs.

(Egnahemsinspektörens förslag.)

§ 5.

Egnahemslån — — — (nötkreatur eller häst).

Låneförmedlare åligger att vid fördelning av egnahemslån för jordbrukslägenheter söka främja nybildning av jordbruk. Dyligt lån bör sålunda i regel icke beviljas i andra fall, än där sökanden åsyftar

1) att genom nyodling och nybyggnad bilda ett helt och hållet nytt jordbruk eller

2) att genom mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete i avsevärd mån förbättra eller utvidga förut bestående jordbruk eller sådan del därav, som är avsedd att bilda en ny självständig lägenhet.

3) eller, ändock att mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete icke är avsett att komma till utförande,

a) att friköpa torp eller annan jordbrukslägenhet, som sökanden innehåller under nyttjanderätt, eller

b) att förvärva bolagsfastighet eller annan fastighet, som ej brukas eller bebos av ägaren själv.

(Nu gällande bestämmelser.)

(Egnahemsinspektörens förslag.)

I fråga om bostadslägenheter bör vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftar att genom nybyggnad bilda ett nytt eget hem.

Under i övrigt lika förhållanden bör vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som med lånet förenar livförsäkring på sätt i § 26 sägs.

2. Bärkraftiga jordbruk.

Förslaget om ökade möjligheter att få till stånd bärkraftiga jordbruk av den storlek, att ägaren därå får sin fulla bärgning och sysselsättning, utvecklar egnahemsinspektören sålunda:

»Såsom inledningsvis erinrats får egnahemslån ej utgå, där det av låneförmedlaren beräknade värdet å lägenheten, varmed förstås jorden jämte därå befintliga eller för uppförande avsedda byggnader, överstiger vissa bestämda belopp. I den första egnahemslåneförfattningen bestämdes maximivärdet så lågt som till 5,000 kronor för jordbrukslägenheter och 3,000 kronor för bostadslägenheter. Sedermera hava höjningar ägt rum tid efter annan såsom framgår av följande uppgifter angående de värde-maxima, som under egnahemslånerörelsens hittillsvarande tid varit gällande. Till jämförelse meddelas jämväl uppgifter om de högsta egnahemslånebelopp, som under respektive tider fått beviljas:

Nya egnahemslån.

Lägenheternas värde-maximum.

T i d	Värdemaximum i kronor för			Lånemaximum i kronor för		
	obebyggda	bebyggda	bostadslägenheter	obebyggda	bebyggda	bostadslägenheter
	jordbrukslägenheter			jordbrukslägenheter		
1905— ⁶ / ₈ 1906	5,000		3,000	4,166		2,250
⁷ / ₈ 1906— ²⁸ / ₁₁ 1910	6,000		4,000	5,000		3,000
²⁹ / ₁₁ 1910—1912	7,000		4,000	5,000		3,000
1913—1918	8,000	7,000	4 000	6,666	5,833	3,000
1919	12,000	9,000	7,000	10,000	7,500	5,250
¹ / ₁ — ¹⁰ / ₄ 1920	12,000	10,000	8,000	10,000	8,333	6,000
¹¹ / ₄ 1920—	15,000	12,000	10,000	12,500	10,000	7,500

I en till hushållningssällskapens 1922 församlade ombud riktad framställning har Sveriges allmänna lantbrukssällskap berört frågan om åtgärder för nybildningen av bärkraftiga smärre jordbruk och därvid, bland annat, ifråga-

Framställningar från hushållnings-

sällskapens
ombudsmöte
och Sveriges
allmänna
lantbruks-
sällskap.

satt ytterligare höjning av värdemaximum för obebyggda jordbrukslägenheter. Lantbrukssällskapet anförde därvid i huvudsak följande:

»Det är av många orsaker angeläget, att även självständiga småbruk — — — bildas, småbruk, å vilka brukaren och hans familj får full användning för sin arbetskraft och vilka sålunda kunna giva uppehälle åt hela familjen. För detta ändamål bör jordarealen till dylika brukningsdelar i regel tagas så stor, att brukaren å densamma kan hålla ett par dragare. En icke alltför liten areal kräves också, om icke förhållandet mellan byggnadskapital och jordvärde skall bliva alltför ogynnsamt. Byggnadskapitalet utgör som bekant alltid en relativt större del av fastighetsvärdet ju mindre egendomen är. Detsamma gäller även i viss mån om inventariekapitalet. Vid mycket små egendomar är det omöjligt att anskaffa flertalet av de moderna arbetsbesparande redskapen och maskinerna, varför arbetet ofta blir alltför ineffektivt. — Det är att märka, att den danska 'husmansrörelsen', som utgjort mönstret för vår egnahemsrörelse, bygges på en produktion, för vilken vi ej ha samma förutsättningar varken i ekonomiskt hänseende eller beträffande småbrukarebefolkningens ståndpunkt och yrkesutbildning, nämligen produktion av smör, fläsk och ägg till försäljning med utsträckt användning av importerade fodermedel. Hos oss måste småbruket säkerligen till övervägande del inriktas på självförsörjning och naturahushållning — ej minst för att göra resultatet mindre beroende av konjunkturerna — och då få brukningsdelarna icke tagas för små. Att skapa fullt besuttna småbruk, som kunna bjuda brukaren och hans familj full bärgning, är en fråga, som hittills alltför mycket förbisetts i svensk jordpolitik, men som hädanefter torde böra ägnas större uppmärksamhet. Någon generell minimigräns för de nya småbrukens lämpligaste storlek kan här likväl icke fastslås; den måste anpassas efter jordmän och övriga naturliga betingelser.

En sak, som dock icke får förbises vid strävandet att skaffa arbetstillfälle på detta sätt, är att de nya småbrukarna, särskilt under nuvarande ogynnsamma tider för lantbruket, måste vara beredda på en ganska blygsam levnadsstandard. Det är därför av vikt, att endast sådana arbetare, som vuxit upp vid jordbruket och som hava erfarenhet om de strävsamma villkor, under vilka småbrukaren får förtjäna sitt bröd, ifrågakomma för denna jordförmedling. De mindre gynnsamma erfarenheter, som gjorts vid tidigare försök att göra småbrukare av industriarbetare, böra mana till att härvidlag gå fram med en viss försiktighet.

För att underlätta grundandet av något större småbruk än hittills, vore det måhända lämpligt, att bestämmelserna för egnahemslånen ändrades därhän, att dylika lån i vissa fall kunde beviljas för jordbruksfastighet med högre värde än 15,000 kronor för obebyggd lägenhet. Med hänsyn till nuvarande prisläge på jord och byggnadsmaterialier samt de ovan framhållna synpunkterna beträffande de nya jordbrukens önskvärda storlek, håller sällskapet före, att för ifrågavarande slag av lägenheter maximivärdet bör höjas till 20,000 kronor. Någon höjning av det nuvarande lånevärdet för bebyggd lägenhet, 12,000 kronor, synes däremot ej behöfvig.»

På grund av vad sålunda anförts föreslog sällskapet, att hushållningssällskapens ombud ville uttala sig för, att lånerätten för egnahemslån måtte ökas i syfte att skapa självständiga jordbruk av sådan storlek, att brukaren och hans familj därå kunde erhålla sin fulla bärgning.

I en till Kungl. Maj:tt ställd skrivelse den 27 september 1922 hava *hushållningssällskapens ombud* 1922 för sin del förklarat, att de synpunkter, som anfördes i lantbrukssällskapets framställning, vore förtjänta av stort beaktande. Särskilt i vissa trakter av vårt land torde det, för att frambringa självständiga egna hem, där en familj hade fullt arbete och därigenom sin försörjning, vara nödvändigt att söka åstadkomma egna hem av något större typ än den, som möjliggjordes av nu gällande bestämmelser för egnahemslån. Därvid borde dock enligt ombudens mening tillses, att den lånesökande själv disponerade tillräckliga medel dels för anskaffande av nödig inventarieuppsättning och dels för driften av det egna jordbruket. Ombuden, som icke nu hade möjlighet att bedöma frågan, huruvida det av lantbrukssällskapet framförda förslaget förverkligande borde medföra en ökning av egnahemslånefondens storlek eller eljest ökade omkostnader för statsverket, ville således endast framhålla önskvärdheten av egnahemslånerörelsens utveckling i ovan antydd riktning.

På grund av vad sålunda anförts hemställde ombuden, att Kungl. Maj:tt ville vidtaga åtgärder för att lånerätten för egnahemslån måtte ökas i syfte att skapa självständiga jordbruk av sådan storlek, att brukaren och hans familj därå kunde erhålla sin fulla bärning.

Av antalet egnahemslån, som under 1921 beviljats för obebyggda jordbrukslägenheter, hava 10 % hänfört sig till lägenheter med ett värde av över 12,000 kronor och upp till 15,000 kronor. Av antalet lån för bebyggda jordbrukslägenheter utgjordes 15 % av lån för lägenheter med ett värde av över 10,000 och upp till 12,000 kronor.»

Frekvensen av lån för lägenheter med högre värden.

För egen del anför egnahemsinspektören angående denna fråga följande.

Egnahemsinspektören funne det huvudsyfte, som legat till grund för framställningen om ytterligare höjning av värdemaximum för jordbrukslägenheter, vara behjärtansvärt. Mot den hittillsvarande egnahemsrörelsen torde det med ett visst fog kunna riktas den anmärkningen, att den i för liten omfattning befordrat tillkomsten av jordbruk av den storlek, att ägaren och dennes familj därå erhöle sin fulla bärning och sysselsättning. Till stor del hade detta förhållande haft sin naturliga förklaring genom de åtminstone i rörelsens början allt för lågt satta värde maxima, vilka praktiskt taget omöjliggjort belåning av andra lägenheter än sådana arbetarsmåbruk, där ägaren i större eller mindre grad varit hänvisad även till arbete och förtjänst utanför det egna jordbruket. Utan att vilja förneka lämpligheten och önskvärdheten av att egnahemslån även finge — där förutsättningarna härför vore gynnsamma — disponeras för dylika arbetarsmåbruk, ansåge egnahemsinspektören dock det vara av stor vikt, att den kraftigare insats till jordbruksnybildning, varom tidigare talats, i huvudsak inriktades på tillskapandet av jordbrukslägenheter av den typ, att jordområdet bleve så stort, att fastigheterna färdigodlade och vid normalt lagd drift i regel gäve sysselsättning åt en normalt stor familjs arbetskraft och åt ett par dragare. För att detta syfte skulle kunna nås genom egnahemslånerörelsen vore givetvis en förutsättning, att värdegränsen för lägenheterna icke

Egnahemsinspektören.

vore satt så lågt, att lånehjälpen i regel icke kunde ifrågakomma. Med nu gällande värde maximum för jordbrukslägenheter, 15,000 kronor för obebyggda och 12,000 kronor för bebyggda lägenheter, torde det emellertid — särskilt i betraktande av penningvärdets stegring samt priset på jord och byggnadskostnadernas nedgång — i flertalet fall icke vara omöjligt att inom dessa värdegränser få in smärre jordbruk även av den bärkraft och storlek, som nyss åsyftats. För räntabiliteten hos de nybildade jordbruken vore det uppenbarligen av den största vikt, att kostnaderna för förvärvet och iordningställandet hölles nere så mycket som möjligt, och vore man uppe i en kostnad — som ju icke borde ligga över det verkliga värdet — av 15,000 kronor för en lägenhet, som skulle brukas endast av ägaren och hans familj, så torde man i regel hava kommit så högt, att lämpligheten att med egnahemslån belåna även dyrare lägenheter starkt måste ifrågasättas. Då det emellertid i enstaka fall — där t. ex. lägenhetens värde på grund av synnerligen förstklassig jord, gynnsamt läge o. d. vore osedvanligt högt — kunde vara svårt att få in ett eljest för egnahemsbelåning synnerligen lämpligt jordbruk under nuvarande värdegränser, torde det icke böra vara helt uteslutet att efter noggrann prövning medgiva undantag från den vanliga regeln rörande maximivärden. Egnahemsinspektören ansåge, att Kungl. Maj:t borde tillerkännas rätt att under de villkor, som Kungl. Maj:t funne nödigt föreskriva utöver eljest gällande egnahemslånevillkor, medgiva låneförmedlare, som här om ansökte, att utlämna egnahemslån även för jordbrukslägenheter med ett av låneförmedlaren beräknat värde, som beträffande obebyggda lägenheter överstege 15,000 kronor men icke 20,000 kronor.

För att i övrigt inom egnahemsrörelsens ram få befrämjat bildandet av mera bärkraftiga jordbruk av den storlek, varom nyss talats, torde det väsentliga vara, att frågan uppmärksammades och beaktades vid själva utläggandet av lägenheterna.

Tilläggs lån.

Det nu sagda hade tillämpning på sådana fall, som framdeles ifrågakomme. I syfte att få till stånd bärkraftiga jordbruksegnahem torde det emellertid även vara av betydelse, att något åtgjordes för att, där så lämpligen kunde och behövde ske, få med egnahemslån tidigare belånade, men som jordbruk betraktade för små ställen utvecklade.

Nu gällande bestämmelser.

Enligt § 6 av kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse ägde låneförmedlare, utan hinder av att egnahemslån redan blivit beviljat, att, om så ansåges lämpligt, tilldela egnahemslåntagaren, innan hans amorteringsskyldighet inträdde, tilläggs lån en gång för utvidgande av jordområdet å lägenheten. Sådant tilläggs lån skulle, där det löpte med ränta efter samma räntefot som det förut beviljade egnahemslånet, sammanslås med detta, men eljest i avseende å förräntning och återbetalning behandlas såsom särskilt lån. Om tilläggs lån gällde i övrigt i huvudsak, vad som stadgats om egnahemslån för jordbrukslägenhet. Att märka vore, att tilläggs lån ej finge utgå, där det värde, som åsatts lägenheten vid egnahemslånets beviljande, med tillägg av den avsedda utvidgningen överstege det nu stadgade maximivärdet för jordbrukslägenheter, och skulle

därvid lägenheten anses som obebyggd, där så varit förhållandet vid egnahems-lånets beviljande samt jämväl det tillagda jordområdet vore obebyggt. Till-läggsån finge ej utgå med annat belopp än att det tillsammans med förut be-viljat egnahemsån utgjorde minst hälften och högst fem sjättedelar av lägen-hetens jämte utvidgningens på sätt nu nämnts beräknade sammanlagda värde. För tilläggsån ägde låneförmedlaren icke betinga sig annan säkerhet än ge-mensam in-teckning i det tillagda området med bästa rätt och i den äldre lägen-heten med förmånsrätt näst efter in-teckning för det ursprungliga lånet.

Bestämmelserna om tilläggsån hade införts vid 1919 års lagtima riksdag på Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 106. Förslaget hade motiverats på i huvudsak följande sätt. Icke sällan hade egnahemsbil-daren förvärvat sig ett alltför litet område. Orsakerna härtill kunde vara mångahanda, såsom låntagarens fruktan för att skuldsätta sig utöver det ytterst nödvändiga, oerfarenhet om avsättningsmöjligheter o. s. v. En lägen-het, som från början varit tillräcklig för innehavaren, så länge han haft till-gång till arbetsförtjänst utom hemmet, kunde bliva i behov av utvidgning även på grund därav, att tillgången på extra arbete upphörde, och innehavaren där-igenom bleve hänvisad att helt och hållet leva på sin lägenhet. I många fall måste det även anses som ett mycket klokt och lämpligt tillvägagångssätt av en låntagare att först skaffa sig en mindre lägenhet, vars inköp och istånd-sättande icke överstege hans ekonomiska resurser, och därefter söka utvidga och förbättra densamma, sedan han stärkt sin ställning samt arbetskrafterna inom familjen eventuellt tillvuxit. Ett dylikt successivt utvidgande och för-bättrande av lägenheterna borde underlättas.

Anledningen till bestämmelsen, att tilläggsån endast måtte beviljas *innan* amorteringstiden inträtt — alltså inom fem år från lånets beviljande — vore den, att det ansåges, att låntagaren borde med dessa fem år hava tillräcklig tid på sig att bedöma, huruvida han behövde söka tilläggsån.

Egnahemsinspektören ansåge för sin del, att vissa jämkningar i bestäm-melserna om tilläggsån vore erforderliga. Sålunda torde tilläggsån för ut-vidgande av jordområdet böra få utgå även sedan amorteringstiden inträtt. Behovet och nyttan av lånehjälp åt en egnahemslåntagare, som av skilda anled-ningar från början fått en för liten lägenhet men som sedermera önskade och hade möjlighet till utvidgning, syntes egnahemsinspektören vara lika påtagliga, vare sig utvecklingen skedde under de första fem åren eller något senare. Under stundom kunde läget vara det, att det icke vore möjligt för vederbörande att inom de fem första åren förverkliga en önskan att utvidga jordbruket, av den anledning, att angränsande lämplig mark icke då stått att förvärva, åt-minstone icke på rimliga villkor. Dylik möjlighet kanske yppade sig först längre fram. Behovet av utvidgning torde icke heller alltid göra sig gällande under de allra första, mest besvärliga åren, som ej sällan så upptoges av ny-eller ombyggnadsarbeten, uppodling och jordbrukets iordningställande i övrigt, att egnahemsägarens krafter och resurser ej räckte till för den utvidgning, som sedan han kommit mera i gång och barnen börjat växa upp kunde visa sig synnerligen önskvärd. Då tilläggsånen uppenbarligen vore ett led i strävanden att åstadkomma verkligt bärkraftiga smärre jordbruk och då erfaren-

*Egnahems-
inspektören.*
Tilläggsån
för jordbruks-
lägenheter
även sedan
amortering
inträtt.

heten hittills visat, att låneförmedlarna med den största försiktighet — och utan att obehörigt intrång skett på de vanliga lånens område — handhaft denna gren av verksamheten, tvekade egnahemsinspektören icke att förorda, att tilläggs-lån för utvidgandet av jordområdet finge, där så ansåges lämpligt, beviljas även sedan amorteringstiden inträtt. I dylika fall borde tilläggslånet betraktas såsom ett särskilt lån.

Tilläggs-lån för bostads-lägenheter omläggning till jordbruk.

Tilläggs-lån torde även böra få, där särskilda skäl härför förefunnes, beviljas, då fråga vore att genom förvärvande av lämpligt jordområde och uppförande av erforderliga ekonomibyggnader förvandla en bostadslägenhet, för vilken egnahemslån tidigare beviljats, till en jordbrukslägenhet. Jämväl i detta fall borde tilläggslånet betraktas såsom ett särskilt lån.

De nu föreslagna ändrade bestämmelserna i fråga om värdemaximum och tilläggs-lån tarva omformulering av §§ 6 och 8 mom. 1 av gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse. Egnahemsinspektören föreslår följande författningsbestämmelser.

(Nu gällande bestämmelser.)

§ 6.

Beträffande jordbrukslägenhet må låneförmedlare, utan hinder av att egnahemslån redan blivit beviljat, kunna, om så anses lämpligt, tilldela egnahemslåntagaren, innan hans amorteringsskyldighet inträder, tilläggs-lån en gång för utvidgande av jordområdet å lägenheten.

I förhållandet mellan låneförmedlaren och egnahemslåntagaren skall sådant tilläggs-lån, där det löper med ränta efter samma räntefot som det förut beviljade egnahemslånet, sammanslås med detta, men eljest i avseende å förräntning och återbetalning behandlas såsom särskilt lån.

Om tilläggs-lån gälle för övrigt, där icke särskilt därom stadgas, vad här sägs om egnahemslån för jordbrukslägenhet.

Den omständigheten, att låneförmedlare sålunda beviljat tilläggs-lån, inverkar icke på återbetalningen av det statslån, av vilket tilläggs-lånet utgätt.

(Egnahemsinspektörens förslag.)

§ 6.

Utan hinder av att egnahemslån redan blivit beviljat må låneförmedlare kunna, om så anses lämpligt, tilldela egnahemslåntagare en gång tilläggs-lån, beträffande jordbrukslägenhet för utvidgande av jordområdet å lägenheten och beträffande bostadslägenhet för lägenhetens omläggning, genom utvidgande av jordområdet och uppförande av erforderliga ekonomibyggnader, till jordbrukslägenhet.

I förhållandet mellan låneförmedlaren och egnahemslåntagaren skall tilläggs-lån, därest det utdelas till förut för jordbrukslägenhet beviljat egnahemslån, innan amorteringsskyldighet för detta inträtt, och löper med samma ränta som detta, sammanslås därmed, men eljest i avseende å förräntning och återbetalning behandlas såsom särskilt lån.

Om — — — jordbrukslägenhet.

Den — — — utgätt.

(Nu gällande bestämmelser.)

(Egnahemsinspektörens förslag.)

§ 8.

Mom. 1. Egnahemslån må ej utgå, där det med ledning av uppgjort köpeavtal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar av låneförmedlaren beräknade värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande avsedda byggnader överstiger: för obebyggd jordbrukslägenhet 15,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 12,000 kronor och för bostadslägenhet 10,000 kronor. Lägenhet, där en mera omfattande ombyggnad erfordras, må härvid anses såsom obebyggd.

§ 8.

Mom. 1. Egnahemslån må ej utgå, där det med ledning av uppgjort köpeavtal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar av låneförmedlaren beräknade värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande avsedda byggnader överstiger: för obebyggd jordbrukslägenhet 15,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 12,000 kronor och för bostadslägenhet 10,000 kronor; *Kungl. Maj:t dock obetaget att för visst fall eller för särskild ort under viss tid och angivna förutsättningar medgiva låneförmedlare rätt att under de villkor, Kungl. Maj:t finner nödigt föreskriva utöver eljest för egnahemslån gällande, utlämna egnahemslån för obebyggda jordbrukslägenheter, vars värde överstiger 15,000 kronor men icke 20,000 kronor.*

Lägenhet, där en mera omfattande ombyggnad erfordras, må anses såsom obebyggd.

3. Åborätt.

Egnahemsinspektörens förslag till utvidgande av egnahemslånerörelsen att omfatta jämväl lägenheter, som med ärftlig och förytterlig besittningsrätt för obegränsad tid (åborätt) upplåtas från kronojord, är uppgjort på grundval av det den 8 januari 1923 till lagrådet för yttrande remitterade förslaget till lag om åborätt till kronojord. Då emellertid lagrådets yttrande över lagförslaget icke är att införfänta inom sådan tid, att proposition i ämnet kan avlåtast till årets riksdag, saknar jag anledning att nu redogöra för egnahemsinspektörens förslag i denna del, som ingår såsom avdelning 3 i promemorian.

4. Odlings- och byggnadsbidrag.

Rörande förslaget härutinnan innehåller egnahemsinspektörens promemoria följande redogörelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.)

*Egnahems-
sakkunniga.*

»De s. k. egnahemssakkunniga hade framställt förslag, att i vissa fall särskilt understöd till nyodling måtte kunna av statsmedel utgå till egnahemslantagare. Under erinran att redan 1899 års egnahemskommitté föreslagit, att uppskov med erläggandet av annuitet borde kunna få medgivas, då nyodling av inköpt område tarvades, framhöllo egnahemssakkunniga, att staten borde uppmuntra de egnahemslantagare, som i större utsträckning utförde nyodling, och i någon form giva dem förmåner framför övriga låntagare för att därigenom främja brytandet av ny bygd. Sakkunnigas förslag innebar, att, för de fall då nyodling av inköpt, obebyggt område helt eller till övervägande del tarvades, låntagaren borde kunna medgivas understöd under högst tre år av den tid, skyldighet att erlägga amortering icke förekomme, nämligen med högst 3.6 % (d. v. s. den föreslagna räntan) å det beviljade egnahemslånebeloppet samt under inga förhållanden med högre belopp än hälften av den för odlingsarbetet beräknade kostnaden.

Förslaget tillstyrktes av nästan alla dem, som i sina utlåtanden över sakkunnigas betänkande omnämnde denna fråga.

*Departement-
schefen
1919.*

Vid avslåtandet till 1919 års lagtima riksdag av den meranämnda propositionen nr 106 framhöll dåvarande departementschefen, att han visserligen fann den till grund för sakkunnigas förslag liggande tanke behjärtansvärd, men hade icke blivit övertygad om lämpligheten att kombinera en dylik särskild odlingshjälp med själva egnahemslånerörelsen. Det föreslagna förfarandet torde bli i hög grad invecklat och för övrigt torde det knappast anses principiellt berättigat att göra odlingshjälpens storlek beroende av det belopp, som skulle betalas i ränta å erhållet egnahemslån. Vida riktigare vore — ansåg dåvarande departementschefen — att låta odlingsens omfattning och kostnad ensamma öva inverkan i detta hänseende.

*1919 års lag-
tima riksdag.*

Då något förslag i ämnet icke upptogs i propositionen, fann riksdagen 1919 frågan om understöd till nyodling icke föranleda något uttalande från riksdagens sida.

*1920 års
riksdags-
skrivelse
nr 98.*

Vid 1920 års riksdag väcktes två likalydande motioner, nr 101 i första och nr 200 i andra kammaren, vari yrkades, att riksdagen måtte besluta, att av överskottet å kristidsanslagen till nyodling och betesförbättring anvisades två miljoner kronor till bildande av en särskild odlingslånefond för utlåning till egnahemslantagare på de i motiveringen till motion nr 199 i andra kammaren angivna grunder samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av närmare föreskrifter rörande denna fonds användning för sagda ändamål.

Med anledning av förevarande motioner uttalade riksdagen i skrivelse nr 98 i huvudsak följande. Särskilt ur kolonisationssynpunkt syntes goda skäl tala för att staten borde uppmuntra de egnahemslantagare, vilka i större utsträckning utförde nyodlingar, genom att i någon form bereda dessa förmåner framför övriga låntagare. Tanken härpå borde därför ingalunda uppgivas. Olika former för statens medverkan i detta avseende torde kunna komma under bedömande, såsom utlämnande av låneunderstöd från

nuvarande, eventuellt utökade nyodlingsfonder, med företrädesrätt för egnahemslåntagare, utlämnande av rent understöd genom premiering eller andra anordningar. För egen del ville riksdagen i frågans dåvarande läge icke intaga någon bestämd ståndpunkt vare sig i ena eller andra avseendet. Riksdagen anhölle om utredning beträffande vilka åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för att underlätta nyodling och betesförbättring å sådana egnahemslägenheter, för vilkas förvärvande lån erhöles från egnahemslånefonden.

Vid 1920 års riksdag hade väckts ytterligare en motion i andra kammaren, nr 198, av herr O. Osberg m. fl., vilken föranledde en riksdagsskrivelse, som i viss mån berörde nu föreliggande fråga. I denna motion hemställdes, bland annat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att utredning skyndsammast möjligt måtte verkställas om uppläggande av en statens fria jordbruksegnahemsfond för att medelst fondens avkastning befrämja egnahemsrörelsen för mindre bemedlade å landsbygden. I sitt utlåtande, nr 66, över motionen framhöll jordbruksutskottet, bland annat, att de beslut angående egnahemsväsendet, som fattats av riksdagen 1919, icke avsetts att vara slutgiltiga. Därest egnahemsrörelsen i vårt land skulle kunna fylla sin ur befolkningssynpunkt trängande uppgift, torde en reform av egnahemsväsendet icke kunna undanskjutas. I syfte att ytterligare befrämja egnahemsrörelsen på landsbygden borde, enligt utskottets mening, tagas under övervägande, huruvida icke räntefrihet under viss tid eller viss nedsättning av låneräntan skulle kunna lämnas egnahemsbyggare, som med understöd från egnahemslånefonden bildade nya egna hem å obebyggda och helt eller delvis ouppodlade lägenheter, samt huruvida icke räntefria lån för anskaffande av nödiga inventarier och redskap skulle kunna lämnas dem, som med understöd från nysberörda fond förvärvat sig jordbruk. Utskottet hemställde dock icke om några direkta åtgärder, utan föreslog riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående vilka åtgärder, som kunde utöver vad redan skett vidtagas till förekommande av landsbygdens avfolkning, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning. Utskottets förslag bifölls av riksdagen, som i skrivelse nr 306 framställde berörda begäran om utredning.

1920 års
riksdags-
skrivelse
nr 306.

Den genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1916 tillsatta norrländska kolonisationskommittén har i sitt den 31 maj 1922 avgivna slutliga betänkande framställt vissa förslag rörande beredande av särskilda förmåner åt egnahemslåntagare i Norrland, som bildade nya jordbrukslägenheter. Kommittén föreslog sålunda, att ett särskilt anslag i form av förslagsanslag, till en början beräknat till 50,000 kronor per år, måtte anvisas för att möjliggöra utlämnande genom hushållningssällskapen och deras egnahemsnämnder av *odlingsbidrag* till personer i Norrland, som bildade nya jordbrukarhem å väsentligen odlad enskild jord. Odlingensbidraget borde beräknas efter 500 kronor per hektar och borde utlämnas för upp till en hektar av den odling, som krävdes för att hela den odlade arealen skulle uppgå till 2 hektar. Vidare föreslog kommittén, att personer, som med hjälp av statens egnahemslån skapade

Norrländska
kolonisations-
kommittén.

nya jordbrukslägenheter på enskild jord i Norrland, måtte beviljas *fem års räntefrihet* för bekomna egnahemslån under villkor, att det ifrågavarande området vore tillfyllest, att lånet avsåge väsentligen obebyggd lägenhet, att lägenheten vore ouppodlad eller endast i mindre mån odlad, varmed borde förstås, att högst 2 hektar odlad jord funnes och att den odlade jorden utgjorde högst hälften av den odlingsbara, samt att minst en hektar jord nyodlades under de fem första åren efter lånets beviljande. Den närmare motiveringen m. m. till berörda förslag återfinnes i kommitténs nyss nämnda betänkande, avd. III, benämnd 'kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland', sid. 91—95 och 105—106.

Avgivna yttranden över kolonisationskommitténs förslag.

I avgivna yttranden över kommitténs betänkande hava flertalet av de myndigheter, som yttrat sig i frågan, funnit förberörda förslag synnerligen lämpliga. Särskilt hava samtliga de ortsmyndigheter — länsstyrelser, lands- ting och hushållningssällskap —, vilka upptagit frågan om förmåner åt dem, som skapade nya jordbruk, på det livligaste tillstyrkt kommitténs i detta hän- seende framställda förslag.

Lantmäteristyrelsen ansåg uppslagen vara goda, och ifrågasatte för- höjning av understödet från 500 till 1,000 kronor, varav hälften för odling och hälften för nybyggnader.

Statskontoret fann väl, att syftet med odlingshjälp åt egnahemslantagare vore behjärtansvärt, men uttalade betänkligheter mot att staten under nuva- rande förhållanden skulle medverka till bildandet av jordbrukarhem i vissa delar av landet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret kunde, ur statsfinansiell synpunkt sett, ej tillstyrka räntefrihet, såvida ej staten bereddes kompensation härför, exempel- vis genom att den upplupna räntan vid de fem årens slut lades till kapitalet och betalades i samma ordning som detta, vilket emellertid skulle få till följd, att den nuvarande amorteringstiden bleve i det närmaste fördubblad. Full- mäktige framhöllo emellertid att, därest det av sociala eller andra skäl ansågs, att särskilda förmåner i vissa fall borde beredas, det borde tagas under över- vägande, huruvida ej den del av anslagen till egnahemslånefonden, som ej be- räknades bliva ersatt av egnahemslantagarna själva, för framtiden skulle ut- gå av andra statsinkomster än lånemedel.

Bidrag från arbetslöshets- anslaget i förening med egnahemslån för nya jord- brukslägen- heter.

I detta sammanhang må erinras om det beslut, som Kungl. Maj:t den 27 september 1922 träffade med anledning av en framställning från statens egnahemsinspektör angående arbetslöshetsanslagets användande för befräm- jande av jordbruksnybildningen. Kungl. Maj:t medgav därvid, att av sagda anslag ett belopp av högst 160,000 kronor finge, efter ansökan, av egnahems- inspektören fördelas bland egnahemslåneförmedlarna för att av dessa använ- das till bidrag åt arbetslösa, vilka från egnahemslånefonden erhöle lån för förvärvande av för jordbruk avsedda lägenheter. Följande villkor och be- stämmelser skulle gälla. Bidrag finge utgå allenast till sådan låntagare, som efter prövning av vederbörande understödsorgan funnes jämligt § 2 i kun- görelsen den 7 juli 1922 (nr 419) angående statsbidrag till arbetslöshets hjälp kunna tillerkännas arbetslöshetsunderstöd, för vilket statsbidrag utginge. Bi-

draget finge utgå med ett belopp, motsvarande värdet av lantagarens eget arbete för utförande av mera väsentlig nybyggnad, ombyggnad eller nyodling a lägenheten, dock högst 800 kronor för varje lantagare. Därest Kungl. Maj:t ej annorledes förordnade, finge bidraget utgå endast för arbete, som utfördes före den 1 maj 1923. Värdet av lantagarens arbete skulle bestämmas av låneförmedlaren i samråd med en av statens arbetslöshetskommission utsedd representant för vederbörande Statsarbeten och beräknas efter de låneprinciper, som gällde för statliga nödhjälpsarbeten. Bidraget skulle utbetalas i den mån arbetet utfördes; och ägde låneförmedlaren att, då skäl därtill föreläge, påfordra, att — såsom säkerhet för att det byggnads- eller nyodlingsföretag, som arbetet avsåge, bleve av den vid bidragets beviljande förutsatta art och omfattning — av lantagaren avlämnades en i lägenheten inptecknad skuldförbindelse å bidragets beräknade belopp. Det åläge låneförmedlaren att till jordbruksdepartementets egnahemsavdelning inkomma med redovisning för de medel, som för ifrågavarande ändamål ställdes till låneförmedlarens förfogande. Redovisningarna skulle därefter för revision överlämnas till överrevisorerna för granskning av statens arbetslöshetskommission samt södra Sveriges och Norrlands statsarbetens räkenskaper och förvaltning.

Egnahemsinspektören, som hade att meddela i övrigt erforderliga föreskrifter rörande användningen av salunda anvisade medel, utfärdade den 30 september 1922 cirkulär i ämnet till låneförmedlarna, varvid, bland annat, framhölls betydelsen av att man vid understödets beviljande tillsåge, att såväl sökandena som deras hustrur hade vana vid arbete i ett mindre jordbruk eller i övrigt befunes äga goda förutsättningar att sköta i jordbruket förekommande uppgifter.

Sedan ansökningar om erhållande av sådant bidrag, varom här är fråga, inkommit från rikets samtliga hushållningssällskap samt av en egnahemsförening till ett sammanlagt belopp av 281,000 kronor, fördelades den 11 november 1922 det till förfogande ställda beloppet, 160,000 kronor, bland de sökande.»

Angående nu ifrågavarande förslag anför egnahemsinspektören för egen del följande.

»Av den nu meddelade resumén framgår, att frågan om beredande av särskilda förmåner åt de egnahemslantagare, som bilda nya jordbruk, ganska länge stått på dagordningen. I de återgivna uttalandena och förslagen går det som en röd tråd, att något härutinnan borde åtgöras. Något positivt resultat har dock icke vunnits förrän Kungl. Maj:t den 27 september 1922 fattade nyss nämnda beslut angående arbetslöshetsanslagets användande som byggnads- och odlingshjälp åt vissa egnahemslantagare. Tiden är nu inne för frågans ordnande på ett mera bestående sätt.

Förut har framhållits angelägenheten av att egnahemsrörelsen mera än hittills inriktas på ett verkligt nybildande av jordbruk. Ett verksamt medel härför torde uppenbarligen vara, att de uppoffringar för rörelsen, som staten anser sig kunna göra, i väsentlig mån förbehållas sådana fall, där ett produktivt nyskapande sker. Detta är så mycket mera befogat, som den, vilken genom nyodlings- och nybyggnadsarbeten nybildar eller i avsevärd mån utvecklar ett

*Egnahems-
inspektören.*

jordbruk, icke blott utför en samhälleligt sett mera värdefull gärning utan därjämte åstadkommer något, som i regel är mera kostsamt och arbetskrävande, än vad i övrigt är fallet, och icke så omedelbart lämnar avkastning. Ett kraftigt handtag, mera koncentrerat till hjälp vid själva starten, är här av behovet påkallat.

Även av annan anledning torde ett ökat bistånd vara motiverat. Egnahemslån för jordbrukslägenheter få beviljas till högst fem sjättedelar av fastighetens beräknade värde. Denna bestämmelse, i vilken icke nu ifrågasättes ändring, gör, att i regel endast den, som själv kan bidra med den sista sjättedelen av fastighetens värde och därjämte kan uppsätta erforderliga inventarier m. m., kan bliva i tillfälle att erhålla hjälp från egnahemslånefonden. Visserligen är det av vikt, att vederbörande i regel själva kunna insätta något i lägenheten, men det är dock önskvärt och av behovet påkallat, att något göres i syfte att även de mindre och minst bemedlade må kunna, i den mån goda förutsättningar härför finnas, komma i åtnjutande av ett eget jordbruk. Möjligheterna härför torde i väsentlig grad ökas genom införandet av särskilt odlings- och byggnadsbidrag.

Därför synes en särskild förmån böra genom vederbörande låneförmedlare kunna tilldelas den, som beviljas egnahemslån för jordbrukslägenheter, i sådana fall, där genom nyodling och nybyggnad bildas ett helt och hållet nytt jordbruk eller där genom mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete den i samband med låneansökningen förvärvade lägenheten i *avsevärd* mån förbättras eller utvidgas. För att odlingsarbete skall få räknas såsom mera väsentligt torde minst en hektar jord nyodlas, och beträffande byggnadsarbete bör fordras, att antingen det för jordbruket erforderliga ekonomihuset — i vilket fall fordran på rationell gödselstadsanordning i regel bör upprätthållas — eller också bostadshuset nyuppföres.

Förmånen bör utgå i en form, som i viss mån är av samma karaktär som de s. k. premielånen vid premiering av mindre jordbruk (jämför kungörelsen den 19 oktober 1911, nr 116). Lån bör alltså få lämnas för utförande av nyss åsyftade arbeten, och lånet skall anses guldett, då arbetena vid en viss tidpunkt befinnas vara vederbörligen utförda. I det följande benämnes ifrågavarande förmån *premielån*.

Beträffande premielånets storlek torde det riktigaste vara, att omfattningen av de arbeten, som skola komma till utförande, bliver det bestämmande. Förmånens utmätande i form av räntefrihet under fem år — såsom föreslagits av kolonisationskommittén — synes lida av det felet, att bidraget därvid ställes i proportion icke till vad som faktiskt skall utföras utan till egnahemslånesummans storlek, något som förhindrar anordningen att smidigt anpassa sig efter växlande förhållanden. Premielånet bör sättas till högst halva den av låneförmedlaren beräknade arbetskostnaden för de odlings- och byggnadsprestationer, som enligt vad nyss sagts befinnas böra understödjas. I intet fall bör dock premielånet få överstiga 1,500 kronor per jordbrukslägenhet.

Sökande, som prövas icke vara i behov av sådan ekonomisk hjälp, varom nu är fråga, bör givetvis icke tilldelas premielån.

Ansökan om premielån bör inlämnas till låneförmedlaren, som efter den i samband med egnahemslåneprövningen företagna besiktningen av lägen-

heten, beslutar om premielåns beviljande så vitt möjligt i samband med beviljandet av egnahemslånet.

Rörande premielånets utbetalande böra i huvudsak samma regler gälla som de, vilka fastställts för utbetalande av arbetslöshetsunderstöd i samband med egnahemslån, nämligen, att premielånet må utanordnas endast i den mån arbete utförts. Låneförmedlaren äger föreskriva tid, inom vilken arbetet skall vara avslutat, och må tiden härför icke sättas senare än till den tidpunkt, amorteringsskyldighet för egnahemslånet inträder. Hinder torde icke böra möta för låneförmedlaren att, där så anses lämpligt, utanordna premielånet på så sätt, att i stället för kontant utbetalning till läntagaren göres motsvarande avdrag vid debiterandet av ränta å egnahemslånet. Som säkerhet för att de byggnads- eller odlingsföretag, som premielånet avser att främja, bliva av vid beviljandet förutsatt art och omfattning, skall läntagaren, innan någon del av premielånet får utbetalas, till låneförmedlaren avlämna skuldförbindelse å beloppet, vilken vid tiden för inträdandet av amorteringsskyldigheten för egnahemslånet återlämnas sedan arbetet slutförts och avsynats. Ränta torde icke böra förekomma å premielånen.

Låneförmedlarna torde för premielånens utlämnande böra, på till jordbruksdepartementet ingiven ansökan, mot redovisningsskyldighet tilldelas visst årligt belopp. Redovisningsskyldigheten torde böra innebära, att låneförmedlaren skall på tid, som i särskild ordning bestämmes, till jordbruksdepartementets egnahemsavdelning inkomma med redovisning över dispositionen av erhållna medel, vilken redogörelse skall vara granskad och till riktigheten bestyrkt av den för statens räkning utsedde ledamoten hos låneförmedlaren jämte det för statens räkning utsedda granskningsombudet, ävensom åtagande att låneförmedlaren skall till statsverket på anfordran återbetala belopp, som icke vederbörligen disponerats.

För denna nya gren av egnahemsrörelsen har i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 117 (sid. 241), i avbidan på senare proposition, för budgetåret 1923—1924 beräknats ett anslag av 800,000 kronor. Med de föreslagna reglerna för beviljandet av premielån såsom odlings- och byggnadshjälp, varvid premielån i intet fall finge överstiga 1,500 kronor, torde, om det genomsnittliga premielånebeloppet antages bliva ungefär 1,000 kronor, den ifrågasatta anslagssumman förslå för utlämnande av premielån till ungefär 800 egnahemslåntagare. Visserligen är detta antal icke stort — under 1922 beviljades egnahemslån för obebyggda jordbrukslägenheter i sammanlagt 918 fall — men med hänsyn till att stränga regler böra uppehållas beträffande kravet på omfattande nyodlings- och byggnadsarbeten torde sagda anslagsbelopp å 800,000 kronor förslå för att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu föreslagits, under tiden intill den 1 juli 1924 disponeras för beviljandet av premielån åt egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten, som utföras efter den 30 april 1923 (d. v. s. den tidpunkt, då arbetslöshetsunderstöd i samband med egnahemslån upphör att utgå).»

5. Egnahemslåneräntan.

Angående egnahemslåneräntan har i egnahemsinspektörens promemoria lämnats följande utredning.

1904 års riksdag.

»Då inrättandet av den statliga egnahemslånerörelsen beslöts vid 1904 års riksdag, bestämdes, bland annat, att för alla lån ur fonden skulle erläggas en ränta med 3,6 procent. Myndigheterna inom statsförvaltningen hade visserligen gjort gällande, att villkoren för de tillämnade egnahemslånen borde bestämmas så, att staten icke åsamkades förlust för lånerörelsen. Sälunda hade fullmäktige i riksgäldskontoret förordat, att räntan måtte fastställas med hänsyn till den ränteutgift, staten finge vidkännas för den upplåning, som bleve nödvändig för anskaffande av medel till egnahemslånen, samt att räntan fördenskull borde med hänsyn till dävarande förhållanden sättas till 4 %. Riksdagen 1904 ville emellertid icke biträda en sådan uppfattning. Det ansågs, att genom egnahemslånerörelsens understödjande med billiga lån landets kapitaltillgångar och ekonomiska bärkraft ökades samt att nya skatteobjekt skapades, så att på indirekt väg staten bereddes ersättning för den ränteförlust, som uppkomme genom fastställandet av en lägre räntefot.

Egnahemssakkunniga.

I egnahemssakkunnigas förut omnämnda betänkande 1914 behandlades även frågan om räntefoten, och sakkunnigas majoritet förordade, att den borde bibehållas oförändrad vid 3,6 %. En reservant hade yrkat på räntans höjning, för närmaste femårsperiod till förslagsvis 4 %.

Riksgäldsfullmäktige 1915 och 1918.

I över sakkunnigas betänkande avgivna yttranden var frågan om räntefoten föremål för mycket delade meningar. Fullmäktige i riksgäldskontoret, som i avgivet yttrande den 18 februari 1915 tillstyrkt en räntefot av lägst 4 ½ %, förklarade i ett sedermera med anledning av det ändrade läget å penningmarknaden infortrat, den 17 oktober 1918 avgivet förnyat utlåtande, att räntefoten icke borde sättas lägre än till 5 ½ %.

Proposition nr 106 år 1919.

I den till 1919 års lagtima riksdag avlåtna propositionen nr 106 föreslogs, att för alla lån, som utlämnades från och med 1920, räntan måtte höjas till 5 %.

1919 års riksdag.

Vid frågans behandling i riksdagen 1919 stannade kamrarna i olika beslut. Första kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag om en räntesats av 5 %, medan andra kammaren uttalade sig för 4 ½ %. Frågan gick till sammanjämkning, och en räntefot av 4 ¾ % beslöts.

Egnahemslåneräntan har således för alla lån, som utlämnats under åren 1905—1919 bestämts till 3,6 %, och för lån, som utlämnats från och med 1920 till 4 ¾ %, vilken senare räntesats fortfarande är gällande.

Norrländska kolonisationskommittén.

Kolonisationskommittén har nu i sitt den 31 maj 1922 avgivna betänkande, bland annat, föreslagit, att räntan å egnahemslånen måtte avsevärt sänkas och bestämmas till så låg procent, som statsmakterna i kolonisationsbefrämjande syfte kunde finna skäligt.

I angivna yttranden över kolonisationskommitténs förslag hava samtliga de ordsmyndigheter, som berört frågan om räntesänkningen, på det livligaste förordat kommitténs förslag. Statskontoret har framhållit, att räntan å egnahemslån torde, med hänsyn till nu gällande räntefot, måhända kunna sänkas.

Angivna yttranden över kolonisationskommitténs förslag.

Av de myndigheter, som särskilt berört räntefragan, hava endast fullmäktige i riksgäldskontoret ställt sig avvisande till tanken på räntefotens sänkning. Fullmäktige hava nämligen i yttrande över kolonisationskommitténs förslag i ämnet — under återopande av fullmäktiges tidigare ståndpunkt i räntefrågan — förklarat sig fortfarande anse, att egnahemslänerörelsen borde så ordnas, att staten ej lede förlust å densamma. Vid sådant förhållande kunde fullmäktige ej tillstyrka, att räntefoten å egnahemslånen nedsattes under nu gällande $4\frac{3}{4}$ %. Fullmäktige tillade emellertid följande: Då fullmäktige intagit sin ovan angivna principiella ståndpunkt i fråga om förevarande utlåningsrörelse, hade fullmäktige betraktat spørsmålet endast ur statsfinansiell synpunkt utan att ingå på frågan, huruvida sociala eller andra skäl borde föranleda understödjande av egnahemsbildandet vare sig genom utlämnande av lån mot lägre ränta än statens egen upplåningsränta eller genom medgivande av andra förmåner, såsom viss tids räntefrihet utan motsvarande kompensation. Därest så skulle anses vara fallet, borde emellertid enligt fullmäktiges mening tagas under övervägande, huruvida ej den del av anslagen till egnahemslånefonden, som ej beräknades bliva ersatt av egnahemslånetagarna själva, för framtiden skulle utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Riksgäldsfullmäktige 1922.

I flera motioner till innevarande års riksdag hava förslag framställts om egnahemslåneräntans sänkande. I vissa motioner ifrågasattes en räntefot av 4 %, i andra av 3.6 %.

Motioner vid 1923 års riksdag.

Räntefoten å lån från ett flertal av statens övriga utlåningsfonder är rätt väsentligt lägre än å egnahemslånen. Sålunda är räntefoten för lån från norrländska nyodlingsfonden 3 % (med två års räntefrihet), från odlingslånefonden 3.6 % (med tre års räntefrihet), från fiskerilånefonden 3.6 % (med ett års räntefrihet), från allmänna nyodlingsfonden 4 % (med två års räntefrihet), från täckdiktninglånefonden liksom från gödselvårdslånefonden, torvindustrilånefonden och rederilånefonden likaledes 4 %.

Räntefoten å lån från vissa andra av statens utlåningsfonder m. m.

I fråga om den norrländska försökskolonisationen å kronoparker gäller, bland annat, att kolonisterna under fem år äro befriade från lega för kolonat, att räntefoten å beviljade byggnadslån är 3.6 % (med fem års räntefrihet) samt att, då kolonist med äganderätt förvärvar kolonat, köpeskillingen förräntas efter 3.6 %, vartill komma åtskilliga andra förmåner.

Ur statens bostadslånefond hava lånen utlämnats med 5 % ränta (och ett års räntefrihet), varvid emellertid är att märka, att dessa lån icke utlämnas mot botteninteckning, enär för dem icke får mottagas sådan säkerhet, att låntagaren förhindras i skälig omfattning för byggnadsföretaget upptaga annat byggnadslån med förmånsrätt framför fordran å lånet ur bostadslånefonden. Beträffande räntefoten å lån ur statens bostadslånefond har Kungl. Maj:t emellertid numera beslutat att till riksdagen avlåta proposition om sänkning av

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 6

räntan till 4 %. Låntagare ur bostadslånefonden hava därjämte fått bidrag utan återbetalningsskyldighet, och i sagda proposition föreslås anslag för avskrivande av viss del av berörda lån.»

För egen del har egnahemsinspektören yttrat sig angående räntefrågan sålunda.

*Egnahems-
inspektören.*

Frågan om egnahemslåneräntan tedde sig givetvis olika allt eftersom endast statsfinansiella eller även sociala synpunkter lades på densamma. Såsom framginge av den meddelade redogörelsen för frågans tidigare behandling hade meningarna också brutit sig ganska skarpt mot varandra i diskussionen om detta spörsmål. Staten hade emellertid gått in för principen att icke låta de statsfinansiella synpunkterna enbart vara de avgörande och hade följaktligen, men hänsyn till egnahemsrörelsens stora sociala och nationalekonomiska uppgifter, ansett sig kunna och böra göra väsentliga ekonomiska uppoffringar genom att utlämna lån mot lägre ränta än den, som staten — åtminstone vid vissa tillfällen — själv finge erlægga för upplånade medel.

Egnahemsinspektören ville betona angelägenheten av att räntefrågan såges i nära samband med frågan om lånens återbetalande.

För att egnahemslånerörelsen skulle kunna med minsta möjliga uppoffring från statsverkets sida åstadkomma största möjliga sociala nytta, torde ränte- och återbetalningsförhållandena böra så ordnas, att låntagaren å ett tillräckligt stort lånebelopp under den första, mest brydsamma tiden erhöle särskilt förmånliga villkor — låg ränta och amorteringsfrihet —, men att han sedermera, då förhållandena började stabiliseras och lägenheten eller jordbruket borde hava fått ungefär samma karaktär som andra liknande egendomar, visserligen beredes förmånen att successivt avbörda sig skulden under *trygga villkor* och i lämplig form men icke under denna, i årtionden framåt sig sträckande tid av staten subventionerades i vidare mån, än att han för lånet, ehuru detta på grund av sin storlek låge osedvanligt högt i förhållande till lägenhetens värde, finge erlægga en ränta, som stode i lämplig proportion till den, som gällde för vanlig primär fastighetskredit av uppenbarligen sund karaktär.

För de lån, som utlämnades efter 1919 gällde ju, enligt nuvarande bestämmelser, att under de första fem åren efter det, då lånet beviljades, erlades endast ränta, efter $4\frac{3}{4}\%$, å hela lånet och därefter betalades, då fråga vore om jordbrukslån, under i det närmaste 34 år dels å den hälft av lånet, som kallades amorteringsdelen, en för alla dessa år till storleken lika annuitet av 6 %, varvid $4\frac{3}{4}\%$ å det oguldna kapitalbeloppet av amorteringsdelen räknades som ränta och resten som kapitalavbetalning, samt dels å den hälft av lånet, som kallades den stående delen, endast ränta efter $4\frac{3}{4}\%$. Liknande plan gällde för bostadslån med den skillnad, att amorteringen av amorteringsdelen här påginge i 25 år med en annuitet av 7 %.

Principen med full amorteringsfrihet under den första perioden och där- efter lånets uppdelning i en hälft, som amorterades, och en stående del torde vara lämplig.

För att få en klarare uppfattning av räntefrågan vore det lämpligt att först studera den amorteringsfria tiden för sig och därefter undersöka förhål-

landena för tiden, sedan amorteringen börjat, beträffande amorteringsdelen och den stående delen var för sig.

Vad beträffade den *amorteringsfria tiden* syntes det synnerligen önskvärt att för densamma få räntan något nedsatt. Härigenom bereddes låntagaren en välbehövlig lättnad under den mest kritiska tiden, då han med nedläggande av arbete och kostnader hade att iordningställa lägenheten och denna i regel icke kunde lämna lika stor avkastning som längre fram. Egnahemsinspektören ansåge, att en räntesats av 4 % borde gälla för tiden från och med länets utbekommande till och med utgången av femte året efter utgången av det kalenderår, varunder lånet bekommit. Dylik räntenedsättning torde böra tillämpas icke endast för lån, som hädanefter beviljades, utan jämväl från och med 1923 för statslån, som från och med 1920 utlämnats mot $4\frac{3}{4}$ %, ävensom — sedan vederbörande låneförmedlare styrkt sig hava medgivit innehavare av egnahemslån från respektive statslån enahanda nedsättning av räntan — för de statslånebelopp, från vilka dessa egnahemslån beviljats. De egnahemslåntagare, som startat under åren 1920 och senare och därvid på grund av höga inköps- och byggnadskostnader i regel måst ådraga sig stor skuld, torde nämligen i minst lika hög grad som de, vilka hädanefter finge lån, vara i behov av den nu ifrågasatta räntesänkningen.

Räntesänkning jämväl för tiden sedan amorteringsfriheten upphört syntes böra prövas med stor varsamhet. Med ett bibehållande av nu gällande regler med en annuitet av för jordbrukslån 6 och för bostadslån 7 %, skulle beträffande *amorteringsdelen* under senast nämnda period en räntesänkning från $4\frac{3}{4}$ % till exempelvis 4 % väl medföra, att amorteringstiden förkortades — för jordbrukslån från 34 till 29 år och för bostadslån från 25 till 22 år —, men vederbörande finge ingen lättnad i de årliga utbetalningarna under hela den i allt fall långa tid, amorteringen påginge. Den icke oväsentliga ekonomiska uppoffring, staten skulle göra med att sänka räntan å amorteringsdelen under berörda tid, skulle låntagaren alltså, om fråga vore om jordbrukslån, icke få någon för honom märkbar fördel av förrän efter 34 år sedan lånet utlämnats och då i den form, att han bleve fri från en annuitet, som han med bibehållen räntefot eljest skulle fått betala under 35:te—39:de åren. Även om starka skäl kunde anföras för att i samband med en eventuell räntesänkning få till stånd en revidering av reglerna för länets återbetalande — vid frågans utredning inom egnahemsavdelningen hade förslag varit uppe att genom en rörlig annuitet, som verkade mindre tyngande i början, åstadkomma en förkortning av länets omloppstid — så torde dock icke behov föreligga, att omedelbart ifrågasätta ändrade bestämmelser vare sig beträffande räntan å eller återbetalningen av amorteringsdelen under amorteringstiden. Man borde av olika skäl så litet som möjligt och så sällan som möjligt ändra reglerna för amorteringsplanernas upprättande. Det syntes vara så mycket mindre skäl att nu ifrågasätta ändrade bestämmelser i fråga om räntan å denna del av lånet, som i allt fall god tid funnes att pröva spörsmålet, innan frågan om förräntning i samband med återbetalning av amorteringsdelen bleve verkligt aktuell (för de lån, som första gången utlämnades mot den högre räntan av $4\frac{3}{4}$ %, inträdde skyldigheten till amortering icke förrän tidigast i november 1926).

Icke heller torde det vara oundgängligt att redan nu pröva frågan om

sänkning av räntefoten beträffande lånets *stående del* för tiden sedan amortering inträtt. Även denna fråga torde utan olägenhet kunna prövas längre fram, då man dels kanske bättre än nu kunde överblicka situationen för framtiden på den allmänna lånemarknaden och dels fått närmare undersökt lämpligheten att för den stående delen — lånets bottendel, som syntes bära vid lämplig tidpunkt överföras från statens direkta kreditgivning till vederbörande hypoteksföreningar — införa en rörlig räntesats.

Egnahemsinspektören ansåge sig följaktligen icke nu bära föreslå några ändrade räntebestämmelser beträffande tiden, sedan amortering av egnahems-lånen inträtt, utan inskränkte sig till att förorda den nyss angivna anordningen med räntans nedsättande till 4 % endast för tiden tills amortering inträdde.

Följande förslag till ändrad lydelse av §§ 11 och 14 andra momentet i de allmänna villkoren och bestämmelserna för statens egnahemslånerörelse har i anslutning till vad sålunda föreslagits framlagts av egnahemsinspektören.

(Nu gällande bestämmelser.)

§ 11.

Statslån, som av Kungl. Maj:t anvisats till beredande av egnahemslån, förräntas efter fyra och tre fjärdedels procent om året.

Å till betalning förfallet kapitalbelopp erlägges ränta efter sex procent om året från förfallodagen, till dess likvid sker.

§ 14.

Mom. 2. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet av

(Egnahemsinspektörens förslag.)

§ 11.

Statslån, som av Kungl. Maj:t anvisats till beredande av egnahemslån, förräntas efter fyra och tre fjärdedels procent om året, dock att, ifråga om statslån, som efter ingången av 1923 anvisas för 1923 eller senare år, räntan skall för tiden till och med året före det, amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, utgöra allenast fyra procent samt att jämväl ifråga om statslån, som före 1923 anvisats för åren 1920—1923, räntan skall för tiden från och med 1923 till och med året före det, amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, nedsättas till fyra procent, i den mån låneförmedlare styrker sig hava medgivit innehavare av egnahemslån från respektive statslån enahanda nedsättning av räntan.

Å till — — — sker.

§ 14.

Mom. 2. Å amorteringsdelen — — — amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten — — — utbekommit. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges allenast ränta å statslånets hela

(Nu gällande bestämmelser.)

(Egnahemsinspektörens förslag.)

sex procent och vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet av sju procent, varvid i vartdera fallet såsom ränta räknas fyra och tre fjärdedels procent å det oguldna kapitalbeloppet av amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet från statskontoret utbekommit. Intilldess kapitalavbetalningen börjar, erlägges endast föreskriven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts.

belopp jämligt bestämmelserna i § 11 första stycket. Därefter — — — inbetalts.

Statskontoret har förklarat sig icke hava något att erinra mot *Statskontoret*. egnahemsinspektörens förslag i fråga om räntan.

6. Effektiv jordförmedling.

Till utredning av förslaget om åtgärder för effektivare jordförmedling anföres i egnahemsinspektörens promemoria följande.

»I den till 1922 års riksdag avlätna propositionen nr 258 angående ytterligare kapitalökning för egnahemslånefonden fanns återgiven en av egnahemsinspektören den 18 april 1922 avgiven promemoria, vari, bland annat, ifrågasattes vissa ytterligare åtgärder i syfte att underlätta förmedlingen av billig och för jordbruksnybildning lämplig jord, varvid särskilt betonades behovet av att Kungl. Maj:t finge befogenhet att disponera jordförmedlingsfondens tillgångar på ett vida friare sätt än nu för att därigenom bereda egnahemsnämnder eller i anslutning till dylika arbetande egnahemsföreningar erforderligt rörelsekapital för bedrivande av verksamhet för framskaffande av till egna hem och nya jordbruk lämplig mark.

Med hänsyn, bland annat, till riksdagens långt framskridna arbete kunde berörda spörsmål icke då upptagas till närmare behandling.

Egnahemsinspektörens p. m. den 18 april 1922.

Jordbruksutskottet framhöll, bland annat, i sitt yttrande nr 10 A år 1922 med anledning av nyss nämnda proposition och vissa i anslutning till propositionen väckta motioner om ytterligare kapitalökning till egnahemslånefonden, att för inköp av erforderlig och för styckning lämplig jord torde de inom vissa län verksamma egnahemsnämnderna i samverkan med på sina håll redan be-

Jordbruksutskottets uttalande nr 10 A 1922.

fintliga, dessa nämnder närstående egnahemsföreningar hava en betydelsefull uppgift att fylla.

Norrländska
kolonisations-
kommittén.

Kolonisationskommittén har i sitt förberörda slutliga betänkande den 31 maj 1922 även uppehållit sig vid frågan om jordförmedlingsverksamheten och därvid för denna rörelse uppdragit vissa nya riktlinjer (sid. 96—105 i betänkandets avdelning III).

Med framhållande av bristerna i nu rådande jordförmedling och beto-
nande av önskemålet, att hushållningssällskapens redan bestående rätt att
utöva jordförmedlingsverksamhet genom lämpliga åtgärder förvandlades från
en möjlighet på papperet till en *verklig uppgift* med reella förutsättningar för
intensivt och planmässigt arbete, har kommittén framställt i huvudsak följande
förslag.

Lån från jordförmedlingsfonden borde kunna beviljas hushållningssäll-
skap även för att sällskapet skulle hava att tillgå ett lämpligt förlagskapital,
ärligen högst 100,000 kronor, för inköp utan omgång av jord, som vore till salu
och lämpade sig för egnahemsändamål. Dylikt förlagslån skulle i tre år vara
räntefritt. Egnahemsnämnderna borde såsom verkställande organ för hushåll-
ningssällskapen beflita sig om inköp av jord. Viss del av statslånet (högst $\frac{1}{3}$)
borde få användas till väganläggningar samt dikes- och förbättringsarbeten å
för styckning förvärvade fastigheter. Räkenskaperna skulle föras på sådant
sätt, att för varje lägenhet kunde beräknas självkostnaden. Vid försäljning
finge salupriset ej sättas högre än denna kostnad.

Vad sålunda föreslagits skulle intagas som tilläggsbestämmelser i gäl-
lande kungörelse om allmänna villkor och bestämmelser för lån från jordför-
medlingsfonden.

För besörjande av förmedlingsverksamheten borde hos egnahemsnäm-
nderna anställas tillräcklig, uteslutande av statsmedel avlönad personal, och be-
räknades den årliga statsutgiften härför beträffande de norrländska egnahems-
nämndernas organisation, oavsett dyrtidstillägg och ålderstillägg, till omkring
70,000 kronor.

För att vinna, att å enskild jord i Norrland genom jordförmedlingen till-
skapades årligen minst femhundra nya brukningsdelar borde jordförmedlings-
fonden årligen tillföras en kapitalökning av 3 miljoner kronor.

Yttranden
över kolonisa-
tionskommitténs
förs lag.

I infortrade utlåtanden över kommitténs betänkande hava de av kommit-
tén sålunda föreslagna nya riktlinjerna för jordförmedlingsverksamheten varit
föremål för delade meningar bland dem, som ingått i behandling av dessa
förslag.

Från vissa håll — länsstyrelsen i Jämtlands län samt detta läns hushåll-
ningssällskaps förvaltningsutskott och landsting ävensom Västerbottens läns
hushållningssällskaps förvaltningsutskott — hava förslagen tillstyrkts på det
livligaste. Sålunda framhöll Jämtlands läns hushållningssällskaps förvalt-
ningsutskott, att genom de föreslagna nya riktlinjerna kunde ett verkligt, inten-
sivt och planmässigt arbete utföras av hushållningssällskapen för anskaffande
av jord till rimligt pris åt egnahemslänesökande.

Statskontoret förklarade sig icke finna annan erinran mot förslaget om

förlagskapital åt hushållningssällskapen än att räntefrihet för bekommet lån borde nedsättas från tre till två år. Däremot ansåg statskontoret, att, då hushållningssällskapens omorganisation ännu icke genomförts, frågan om avlöning av särskilda tjänstemän för hushållningssällskapens jordförmedling m. m. borde skjutas åt sidan, ävensom att en ökning av jordförmedlingsfondens kapital icke borde under nuvarande ekonomiska förhållanden ifrågasättas, inman något verkligt behov därav visat sig vara för handen.

I yttranden från Norrbottens län och Gävleborgs län framställdes väsentliga erinringar mot kommitténs nu berörda förslag, i det de ansåges bereda hushållningssällskapen för liten trygghet och rörelsefrihet. Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anförde härom i huvudsak följande. Förvaltningsutskottet vore visserligen fullt ense med kommittén, att jordförmedlingsverksamheten tarvade en omläggning, om den skulle bli effektiv, men måste bestämt avråda hushållningssällskapet att påtaga sig de ekonomiska risker, som vore förbundna med genomförande av kommitténs förslag. För att motväga alla de förlustrisker, som uppstode vid en affärsverksamhet ifråga om jordförmedling, skulle jordförmedlaren endast ha att räkna med tre års räntefrihet. Då en effektiv jordförmedling vore kärnpunkten i frågan om en lycklig lösning av kolonisations- och egnahemsspörsmålet beträffande Norrbottens län, underströks behovet av förnyad ingående utredning. Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott betonade, bland annat, nödvändigheten av att, om man ville räkna med något resultat av en av hushållningssällskapen ledd jordförmedlingsverksamhet, sällskapen måste erhålla relativt stor frihet vid jordförmedlingens handhavande, så att affärsmässighet till någon grad kunde inläggas i verksamheten.

Nationalföreningen mot emigrationen, som av socialstyrelsen beretts tillfälle yttra sig i frågan, gjorde i utlåtande till socialstyrelsen gällande, bland annat, följande. Föreningen betvivlade möjligheten att på det av kommittén föreslagna sättet lösa jordförmedlingsfrågan i Norrland. Den verksamhet, varom här vore fråga, vore en teknisk affärsmässig uppgift av stor vansklighet. Det syntes ha varit avgjort lämpligare att förlägga jordförmedlingsuppgiften till statens kolonisationsnämnd än till hushållningssällskapen. Dock torde den väg, som förr eller senare visade sig nödvändig att beträda, vara att för arbetets fullföljande mobilisera det enskilda initiativet. Frågan om ordnandet av den norrländska jordförmedlingen tarvade emellertid förnyad utredning, som lämpligen borde ske genom den centrala ledning för norrlandskolonisationen, vilken med anledning av kommitténs förslag beträffande kronoparkskolonisationen kunde komma till stånd.

Till hushållningssällskapens 1922 församlade ombud framställde Sveriges allmänna lantbrukssällskap förslag, att ombuden ville uttala sig för, att åtgärder vidtogs för åstadkommande i de olika länen under hushållningssällskapens kontroll av effektiva organ för jordförmedlingen. Lantbrukssällskapet anförde därvid i huvudsak följande.

För att de statsmedel, som togs i anspråk för nybildandet av mindre jordbruk, skulle medföra åsyftat gagn och de lånesökandes efterfrågan på jord icke skulle framkalla en för dem skadlig prisstegring på jorden, vore det

Sveriges allmänna lantbrukssällskap och hushållningssällskapens ombud 1922.

av vikt, att nödig uppmärksamhet ägnades åt jordförmedlingen. Anvisningar å saluvarande lägenheter hade visserligen hittills lämnats av de med statsmedel understödda jordförmedlingsbyråerna, men då dessa saknade medel att positivt inverka på jordanskaffningen och prisbildningen, hade de icke kunnat få någon större betydelse såsom jordförmedlingsorgan. Inom vissa län hade, i nära anslutning till hushållningssällskapen och i intimt samarbete med deras egnahemsnämnder bildats ekonomiska företag såsom egnahemsföreningar och egnahemsaktiebolag med syfte att förvärva lämpliga egendomar för uppdelning till egnahemslägenheter och dessas tillhandahållande till lånesökande till billigast möjliga pris. En dylik jordförmedlingsverksamhet genom ett för ändamålet bildat ekonomiskt företag inom varje län och stående under hushållningssällskapets kontroll torde vara ett lämpligt komplement till hushållningssällskapens egnahemslänerörelse och bäst ägnad att skapa nya jordbrukslägenheter.

Med anledning av denna framställning hemställde hushållningssällskapens ombud i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1922, att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande i de olika länen under hushållningssällskapens kontroll av effektiva organ för jordförmedlingen.

I anslutning till den statliga egnahemsverksamheten befintliga jordförmedlingsföretag.

Såsom ock framhållits i lantbrukssällskapets nyss nämnda framställning existera redan inom vissa län i nära anslutning till hushållningssällskapens egnahemsnämnder arbetande jordförmedlingsorganisationer, vilka genom inköp och tillhandahållande av jord sökt att på ett praktiskt sätt ordna jordförmedlingsfrågan inom respektive län. Så är fallet exempelvis inom Malnöhush län, Kristianstads län, Gävleborgs län och Västerbottens län m. fl. Liknande anordningar planeras även på vissa andra håll. Under det gångna året hava vidare åtminstone ett par hushållningssällskap (Södermanlands läns och Västmanlands läns) begynt att genom sina egnahemsnämnder i egen regi inköpa för styckning lämplig och billig jord, iordningställa denna för mindre jordbruk och tillhandahålla lägenheterna till mindre bemedlade egnahemspekulanter.

Södermanlands läns hushållningssällskaps anordningar för anskaffande och tillhandahållande av jord.

Egnahemsnämnden hos Södermanlands läns hushållningssällskap, som härutinnan varit föregångaren, bedriver sin verksamhet sålunda.

Genom annonsering och infordrande av uppgifter från egnahemsnämndens i kommunerna verksamma egnahemsombud införskaffar egnahemsnämnden anbud å till salu varande, för styckning lämplig jord. Efter närmare besiktning m. m. utväljas tjänliga egendomar, och avtal om köp träffas. Samtidigt härmed mottager egnahemsnämnden anmälningar från personer, som inom länet söka erhålla mindre jordbruk, prövar vederbörandes förutsättningar och placerar de lämpliga å inköpta egendomar, vilka under nämndens tillsyn eller av nämnden uppstyckats i verkligt bärkraftiga smärre jordbruk. Under visst överinseende av egnahemsnämnden, som genom avtal med en tillverkare av s. k. industribostäder medverkar till anskaffandet i parti av byggnadsmaterial o. d., bebyggas lägenheterna av köparna själva, varvid en i arbetet deltagande lantbyggmästare biträder. Det hela har hittills finansierats

med egnahems-lån till köparna jämte ovan nämnda bidrag ur arbetslöshets-anslaget, då fråga varit om arbetslösa kolonister.

Vid besök den 6 december 1922 vid ett av Södermanlands läns egnahems-nämnds kolonisationsföretag — vid Båsbo under Äs säteri i Julita socken av Södermanlands län, där tio kolonister, därunder sju arbetslösa från Eskilstuna och tre lantarbetare från gården, tilldelats var sin lott om 7 à 8 hektar åker och 11 à 12 hektar annan mark — hade chefen för jordbruksdepartementet tillfälle bevittna såväl egnahemsnämndens som kolonisternas stora intresse för berörda arbete.

I och för täckande av för egnahemslåneförmedlarna genom egnahems-lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster utgår årligen (direkt av egnahemslånefondens avkastning) ett s. k. förvaltningsbidrag, motsvarande för varje låneförmedlare en halv procent av den ej till betalning förfallna kapitalskuld, vari denne på grund av från egnahemslånefonden ut-bekomna statslån vid årets början häftat till staten. Södermanlands läns hus-hållningssällskap har i en till Kungl. Maj:t den 27 november 1922 ingiven framställning anhållit om höjning av nyss nämnda bidrag och därvid anfört i huvudsak följande. Bland annat på grund av sällskapet direkta ingripande för jordbruksnybildning torde egnahemslånerörelsen under de närmaste åren komma att taga stor omfattning. Sällskapet ville icke tillskyndas förlust för sin förmedlingsverksamhet och ansåge sig icke kunna lägga någon del av sällskapet kostnader på de utlämnande lägenheterna, vilka därigenom skulle komma att bliva i motsvarande grad svårare att finansiera för egnahemslåntagaren.»

*Inkomna
framställ-
ningar om
högre förvalt-
ningsbidrag
för egnahem-
lånerörelsen.*

I anslutning till vad sålunda åberopats och återgivits har egnahemsinspektören för egen del yttrat sig sålunda.

En effektiv jordförmedling vore otvivelaktigt en av de allra viktigaste och mest centrala punkterna i verksamheten för egnahemsbildningen och grundandet av smärre, bärkraftiga nya jordbruk. Medan egnahemslånegivningens stödjande inverkan på rörelsen genom kreditfrågans ordnande för dem, som anskaffat jord eller lägenheter, vore av mera passiv art och begynte så att säga på en något senare punkt, hade jordförmedlingen till uppgift att för hugade spekulanters räkning, som utan att känna till eller hava bundit sig för något visst jordområde i allmänhet åstundade förvärvandet av ett eget jordbruk, framskaffa erforderlig, lämplig och billig jord och medverka till att denna på ett sunt sätt upplåtes och iordningställdes för ändamålet. I ej ringa mån bragtes ju jord och lägenheter allt efter förhållandenas krav i marknaden, en offentlig jordförmedling förutan, men betydelsen av en ordnad verksamhet härför under det allmännas medverkan låge i öppen dag.

*Egnahems-
inspektören.*

Det kunde icke förnekas, att denna aktiva fas i jordbruks- och egnahems-bildandet i allmänhet varit alltför litet tillgodosedd inom den hittillsvarande statliga egnahemsrörelsen. De hjälpmedel, som staten hittills kunnat erbjuda — lån ur jordförmedlingsfonden och bidrag till jordförmedlingsbyråer — hade uppenbarligen icke varit ägnade att på ett nöjaktigt sätt få frågan

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 7

ordnad. Även om denna fråga i sin helhet krävde ytterligare överbäggande och icke ännu torde vara så förberedd, att densamma redan nu kunde upptagas i hela sin vidd, så borde dock detta icke lämpligen utgöra anledning att helt undanskjuta varje försök att inom ramen för den nuvarande, i ganska livaktig utveckling stadda egnahemsorganisationen få till stånd kraftiga insatser på jordförmedlingens område.

Kolonisationskommitténs förslag till nya riktlinjer för jordförmedlingen innehöller goda uppslag.

Förslaget byggde på att få hushållningssällskapets egnahemsnämnder, vilka enligt de allmänna villkoren för erhållande av statslån från egnahems-lånefonden hade till uppgift, bland annat, att i allmänhet verka för egnahems-väsendets utveckling inom respektive hushållningssällskaps område, till bärare jämväl av en effektiv jordanskaffningsverksamhet. Egnahemsinspektören kunde ansluta sig till denna tanke och funne det angeläget, att inom varje län finnes en punkt, där dessa frågor kunde samlas, samt ansåge, att, för såvitt icke staten själv omhändertog verksamheten, hushållningssällskapets egnahemsnämnder vore de redan befintliga organ, som vid valet av en dylik samlingspunkt närmast borde ifrågakomma. Den omständighet, att hushållningssällskapets ombud 1922 i en förut relaterad skrivelse till Kungl. Maj:t ny-ligen själva påyrkat åtgärder för åstadkommande i de olika länen under hushållningssällskapets kontroll av effektiva organ för jordförmedlingen, syntes vara en borgen för att villighet och intresse att härutinnan påtaga sig en vidare uppgift vore att påräkna.

För att inom respektive områden under hushållningssällskapets kontroll och medverkan få mera allmänt till stånd en välordnad anskaffning av billig jord åt dem, som önskade och befundes lämpliga att bilda smärre jordbruk, krävdes emellertid, att staten på ett mera praktiskt och verksamt sätt än hittills möjliggjorde för vederbörande att på ett resultatrikt sätt arbeta för denna uppgifts lösande.

Nu utgående anslag till jordförmedlingsbyråerna, högst 1,400 kronor per år och byrå, kunde i regel icke sätta ett hushållningssällskap i stånd att upporganisera och själv eller genom något organ bedriva en *verkligt frukt-bärande* verksamhet för anskaffande och iordningställande av jord, utan tvångade vederbörande att giva jordförmedlingsverksamheten huvudsakligen en rent expeditionsartad karaktär, d. v. s. genom annonsering o. d. införskaffa anmälningar om salubjudna fastigheter, tillhandahålla dessa anmälningar åt spekulanter och lämna erforderligt bistånd i form av upplysningar och medverkan vid köps avslutande. Skulle något väsentligt kunna ernås, så vore det nödvändigt för vederbörande att förfoga över ett ganska utbrett system för fastighetsmarknadens följande, att på ort och ställe kunna genom markbedömningar m. m. närmare pröva förutsättningarna för styckningar och nya jordbruks upptagande i övrigt, att äga medel i sin hand att medverka till lägenheters utläggande och särskilt då fråga vore om ouppodlad jord odlingsplaners upprättande; det kunde gälla att själv eller genom något medverkande organ (t. ex. såsom nu skedde i Kristianstads och Malmöhus län genom en i anslutning till egnahemsnämnden arbetande egnahemsförening) ordna inköp, styckning, odlings- och vägarbeten, vartill komme det be-

styr, som följde med spekulanternas placering på lotterna m. m. För en dylik mångsidig verksamhet krävdes rörelsekapital, och det kunde icke heller undvikas, att ersättning måste vara att påräkna för täckande av vissa omkostnader, som icke lämpligen kunde läggas på just de lägenheter, som såldes, ävensom den risk, som givetvis vore förenad med en jordförmedling av nyss antydd omfattning.

Beträffande frågan om beredande av rörelsekapital, syntes förslagen om rätt för Kungl. Maj:t att av jordförmedlingsfondens tillgångar på ett friare sätt än nu utlämna *förlagslån* kunna i huvudsak godtagas. Efterfrågan på lån ur jordförmedlingsfonden, vars till utlåning disponibla tillgångar för närvarande belöpte sig till i runt tal 2,477,000 kronor, vore med nu gällande snävt begränsade lånebestämmelser mycket ringa. Med de synnerligen växlande förhållanden, som ifrågakomme vid en effektiv jordförmedling, vore det icke tillfyllest att lån kunde lämnas endast, såsom nu, till gäldande av viss del av köpeskillingen för ett större, i låneansökningen fixerat och till inköp bestämt jordområde, utan vad som erfordrades vore, som sagt, att rörelsemedel för verksamhetens bedrivande över huvud taget funnes till förfogande. Kungl. Maj:t torde därför böra tillerkännas rätt, att för åstadkommande av en effektiv jordförmedling genom eller under kontroll av hushållningssällskapen, utan hinder av gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden, tillsvidare disponera jordförmedlingsfondens tillgångar för utlämnande av förlagslån mot en ränta av 4 % per år och under villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna gott att i varje särskilt fall föreskriva i syfte att betryggande garantier ernåddes för lånens användande till främjande av en ändamålsenlig jordförmedling.

Givetvis borde den verksamhet, som sålunda vore avsedd att stödjas, stå under uppsikt av egnahemsavdelningen inom jordbruksdepartementet.

Något behov att för ändamålet nu ifrågasätta kapitalökning av jordförmedlingsfonden syntes icke föreligga.

Kolonisationskommitténs förslag om statsbidrag för viss utvidgning av de norrländska hushållningssällskapens egnahemsnämnders organisation kunde egnahemsinspektören icke biträda i den form, som kommittén givit förslaget. Väl vore det nödvändigt, att hushållningssällskapen bereddes viss ersättning av statsmedel för de bestyr med en effektiv jordförmedling, som kunde ifrågakomma, och för täckande av den med rörelsen förenade risk, men dylikt statsbidrag, som icke borde förbehållas endast norrlandslänen, borde lämpligen utgå i direkt proportion till vad som *faktiskt åtgjordes*. Ett hushållningssällskap, som för sitt områdes vidkommande på ett tillfredsställande sätt ordnade en effektiv jordförmedling, vare sig denna bedreves direkt av sällskapet (eller dess egnahemsnämnd) eller under sällskapets kontroll av något i anslutning till sällskapet arbetande egnahemsföretag, torde böra av statsmedel kunna påräkna ett engångsbidrag till täckande av nyss nämnda kostnader och risk av 3 % å beloppet av beviljade egnahemslån å sådana jordbrukslägenheter, som upplättes från områden, vilka för egnahemsbildning förvärvats av sällskapet självt, samt av 2 % å beloppet av beviljade egnahemslån å jordbrukslägenheter, som åt genom jordförmedlingen anmälda spekulanter försålles från områden, vilka för egnahemsbildning eljest uppbringats under sällskapets medverkan och kontroll. Att

bidragets storlek sattes i direkt proportion till *egnahemslånebeloppen* för respektive lägenheter motiverades därmed, att anskaffandet av jord huvudsakligen torde böra ifrågakomma för sådana mindre bemedlade, som endast med hjälp av egnahemslån kunde bliva i stånd att förvärva ett jordbruk, vadan sagda belopp torde bliva en tämligen god mätare på omfattningen av jordförmedlarens arbete. Dyligt bidrag, över vilket sällskapet sedan finge fritt förfoga, torde böra utgå blott för det år, vederbörande egnahemslån beviljades, och torde till att börja med endast böra gälla för verksamhet under åren 1923 och 1924, varefter frågan med ledning av vunna erfarenheter torde böra ånyo omprövas. För utbekommande av det föreslagna förvaltningsbidraget för jordförmedlingsverksamheten torde böra erfordras, att hushållningssällskapet inom viss tid efter utgången av respektive år till jordbruksdepartementet inlämnade en av den för statens räkning hos egnahemsnämnden utsedde ledamoten till riktigheten bestyrkt redogörelse över utlämnande av egnahemslån för sådana lägenheter, för vilkas uppbringande bidrag önskades, varefter frågan om bidrags utanordnande torde böra avgöras av Kungl. Maj:t.

Att på förhand bedöma omfattningen av den verksamhet av åsyftat slag, som kunde komma till stånd, läte sig icke göra, men man torde helt visst med de nu föreslagna anordningarna kunna paräkna en kraftig utveckling av jordförmedlingsverksamheten och i följd därav ett ganska stort antal genom dylik jordmobilisering uppbringade och iordningställda lägenheter. Det belopp, som för tiden intill den 1 juli 1924 torde böra finnas till förfogande för beviljande av ifrågavarande statsbidrag till jordförmedling, syntes icke kunna beräknas lägre än till sammanlagt 200,000 kronor för hela riket. Nu nämnda belopp hade i arets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkt 118, beräknats för ändamålet. Såsom vid föredragningen av sagda punkt framhölls, torde det hittillsvarande anslaget till s. k. jordförmedlingsbyråer kunna indragas, därest den föreslagna nya anordningen komme till stånd.

7. Förhindrande av ränteförluster för låneförmedlarna vid egnahemslånerörelsen.

Härom anföres i egnahemsinspektörens promemoria följande.

Gällande bestämmelser för lyftning av egnahemslån.

»Enligt § 10 av kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse får beviljat statslån från egnahemslånefonden av vederbörande låneförmedlare efter ingången av det år, för vilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot avlämnande av skuldförbindelse. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden. Enligt § 12 skall låneförmedlaren, med visst undantag, till statskontoret inbetala vad av anvisat statslån icke vid utgången av det år, under vilket lånet i statskontoret lyfts, blivit till egnahemslån utlämnat eller eljest disponerat.

Nu är emellertid förhållandet det, att de egnahemslånebelopp, som av en låneförmedlare under det år, statslånet anvisats, *beviljas* egnahemslåntagare, icke i sin helhet *utbetalas* till låntagarna under samma år. Ej sällan förflyter en ganska lång tidrymd mellan beviljandet av ett egnahemslån och den sista

utbetalningen. Lantagaren har nämligen i regel att för lanets utfaende lämna lagfartshandlingar, första in-teckning i fastigheten m. m., vartill kommer att egnahemslånet oftast utbetalas endast successivt, allt eftersom byggnadsarbetena o. d. fortskrida. En låneförmedlare måste alltså under en relativt lång tid sedan egnahemslånen för året beviljats ligga inne med lånemedel till betydande belopp. För dessa lånemedel, vilka som nyss nämnts måste uttagas före den 1 november, har låneförmedlaren att från lyftningsdagen erlægga ränta till statskontoret, för närvarande efter $4\frac{3}{4}\%$ per år. Å andra sidan torde låneförmedlaren vid medlens insättning i bank icke för närvarande kunna betinga sig högre ränta än efter 3%. Detta leder givetvis till, att låneförmedlaren får vidkännas ränteförluster, vilka för låneförmedlare med en omfattande egnahemslånerörelse för närvarande torde kunna beräknas till avsevärda belopp.

Givetvis kan man icke begära, att låneförmedlarna i längden skola kunna bära dylika ränteförluster, vilka visserligen skulle minskas men ej bortfalla med den föreslagna ändringen av räntebestämmelserna, och helt naturligt är, att hela verksamheten måste lida av dessa anordningar. Ur såväl låneförmedlarnas som egnahemsverksamhetens synpunkt är det en angelägenhet av vikt att ernå sådan ändring, att dessa ränteförluster bortfalla. Det är även för staten mindre önskvärt att i förtid utbetala egnahemsmedel, vilka staten i sin tur måhända får upplåna till högre ränta än egnahemslåneräntan.

Egnahemsinspektören.

Ehuru olika anordningar vore möjliga för borteliminering av ifrågasvarande ränteförluster, synes den enklaste vägen vara den, att bestämmelsen om skyldigheten för låneförmedlare att före den 1 november lyfta statslånebeloppet jämkas därhän, att tidpunkten för lånets lyftande framflyttas till utgången av nästföljande år. Låneförmedlarna få då möjlighet att successivt under två år, allt efter behov, i statskontoret lyfta beviljade statslånebelopp. Rätten att efter utgången av det år, för vilket statslånet anvisats, lyfta beloppet i statskontoret bör emellertid så till vida begränsas, att vad av anvisat statslån icke vid utgången av året disponerats av låneförmedlaren icke bör få lyftas därefter.»

Den sålunda föreslagna ändringen tarvar viss omformulering av §§ 10, 12 och 14 moment 2 och 4 i nyss nämnda kungörelse, och har egnahemsinspektören härutinnan framlagt följande förslag.

(Nu gällande bestämmelser.)

(Egnahemsinspektörens förslag.)

§ 10.

Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må av vederbörande låneförmedlare efter ingången av det år, för vilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret

§ 10.

Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må under det år, för vilket lånet beviljats, så ock i den mån lånet under sagda år blivit till egnahemslån disponerat jämväl under nästföljande år av vederbörande låneförmedlare på

(Nu gällande bestämmelser.)

emot avlämnande av en utav låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlaren's åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som nämnda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden.

Låneförmedlande — — — godkännas.

Inteckning — — — erbjudes.

Därest — — — godkännas.

§ 12.

Vad av anvisat statslån icke vid utgången av det år, under vilket lånet i statskontoret lyfts, blivit till egnahemslån utlämnat eller eljest disponerat, skall till statskontoret inbetalas före utgången av mars månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t på av låneförmedlaren före utgången av januari månad ingiven ansökning medgiver denne rätt att ytterligare ett år för avsett ändamål innehåva statslånebeloppet i fråga. Ränta å belopp, som sålunda återbetalas, skall erläggas i den ordning, § 14 mom. 4 stadgar.

§ 14.

Mom. 2. Å amorteringsdelen — — — amorteringsdelen. Amorterings-skyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet från statskontoret utbeholdits. Intilldess — — — inbetalts.

Mom. 4. Ränta och amortering å statslån skall för varje år av låneförmedlaren inbetalas till statskonto-

(Egnahemsinspektörens förslag.)

en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot avlämnande av en utav låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlaren's åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som *icke uttagits inom sålunda föreskriven tid*, återfaller till fonden.

Låneförmedlande — — — godkännas.

Inteckning — — — erbjudes.

Därest — — — godkännas.

§ 12.

Vad av *lyft* statslån icke vid utgången av det år, *för vilket lånet beviljats*, blivit till egnahemslån — — — stadgar.

§ 14.

Mom. 2. Å amorteringsdelen — — — amorteringsdelen. Amorterings-skyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, *för vilket lånet beviljats*. Intilldess — — — inbetalts.

Mom. 4. Ränta och amortering å statslån skall för varje år av låneförmedlaren inbetalas till statskontoret

(Nu gällande bestämmelser.)

(Egnahemsinspektörens förslag.)

röt före utgången av mars månad nästföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det sjunde året från utgången av det år, då statslånet lyfts.

före utgången av mars månad nästföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det sjunde året från utgången av det år, för vilket lånet beviljats.

Statskontoret har förklarat sig icke hava något att erinra mot Statskontoret, egnahemsinspektörens förslag i sist behandlade del.

8. Kapitalökning till egnahemslänefonden.

Egnahemsinspektören har slutligen angående erforderlig kapitalökning till egnahemslänefonden anført.

»Såsom inledningsvis omnämnts bestämdes den årliga maximiutlåningen från egnahemslänefonden vid 1920 års riksdag till 12,000,000 kronor från och med 1920. Härav fick högst en tredjedel anvisas till lån för bostadslägenheter.

Medgiven utlånning 1920—
1923 m. m.

Vid 1922 års riksdag medgavs emellertid, att Kungl. Maj:t finge, utöver den förut medgivna utlåningen, disponera såsom lån från fonden dels för 1922 ett ytterligare belopp av intill 1,000,000 kronor för bostadslägenheter och dels för 1922 och 1923 ett ytterligare belopp av intill 6,000,000 kronor för jordbrukslägenheter sammanlagt för båda åren.

Kungl. Maj:t beviljade, såsom ock framgår av den tidigare meddelade statistiken, i statslån för 1922 sammanlagt 16,930,000 kronor, varav 11,930,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,000,000 kronor för bostadslägenheter.

Den vid 1922 års riksdag medgivna extra utlåningsrätten för 1922 och 1923 hade alltså redan under 1922, med hänsyn till föreliggande stora behov, utnyttjats sånär som på 2,070,000 kronor, som, jämte det tidigare medgivna ordinarie utlåningsbeloppet av 12,000,000 kronor, utgjorde den summa, sammanlagt 14,070,000 kronor, som stode till förfogande för beviljande av nya statslån för 1923. Sistnämnda belopp fördelades av Kungl. Maj:t den 8 december 1922, varvid beviljades 10,070,000 kronor i lån för jordbrukslägenheter och 4,000,000 kronor i lån för bostadslägenheter.

Vid sistnämnda fördelning förelågo ansökningar om statslån för 1923 till ett sammanlagt belopp av icke mindre än 21,726,475 kronor, därav 13,250,000 kronor för jordbrukslägenheter och 8,476,475 kronor för bostadslägenheter. Betydande nedsättningar av de för 1923 äskade beloppen hade sålunda måst vidtagas.

Rörande läneförmedlarnas disposition av bekomna statslån må hänvisas till den inledningsvis meddelade statistiska översikten, varav, bland annat, framgår, att läneförmedlarna under föregående år (1922) utlämnade 3,631 egnahemslån med ett sammanlagt lånebelopp av något över 16 miljoner kronor, därav 11 miljoner kronor för jordbrukslägenheter och 5 miljoner kronor för bostadslägenheter.

*Egnahems-
inspektören.*

De nu meddelade uppgifterna torde giva vid handen, att redan med de gällande bestämmelserna och anordningarna beträffande egnahemsväsendet såväl de för 1923 utlämnade statslånebeloppen som än mer den för 1924 medgivna ordinarie maximiutlåningen av 8,000,000 kronor för jordbrukslägenheter och 4,000,000 kronor för bostadslägenheter icke motsvara efterfrågan och behovet av egnahemslån. Särskilt ifråga om bostadslån förslå tillgängliga medel endast att i ringa omfattning tillgodose det spontana lånebehov, som faktiskt föreligger. Beträffande jordbrukslägenheter må erinras om det stora antal ansökningar om erhållande av bistånd för bildande av jordbruk, som enligt vad tidigare meddelats under senaste tid ingivits till jordbruksdepartementet.

I det föregående har betydelsen av egnahemsrörelsens utveckling blivit närmare belyst och särskilt har framhållits angelägenheten av att, bland annat med hänsyn till det av angivna orsaker nu förefintliga befolkningsöverskott, en kraftig nybildning av smärre jordbruk kommer till stånd. En serie av nya anordningar har även föreslagits, vilka, var för sig och tillsammans, äsyfta att möjliggöra rörelsens utveckling såväl kvantitativt som kvalitativt. Förslagen om en målmedveten och omfattande verksamhet för lånegivningens inriktande på skapandet av nya jordbruk och produktionsdelar, den ifrågasatta anordningen att för ernående av mera bärkraftiga lägenheter i vissa fall medgiva egnahemslån även för något större ställen än nu, förslaget om tilläggs-lån för utvidgande av äldre, men för små egnahemslägenheter till ordinära småjordbruk, öppnandet genom anordningar med premielån vid nybyggnads- och nyodlingsarbeten av vidgade möjligheter för även de mindre och minst bemedlade att få del av egnahemsverksamhetens anordningar samt förslagen att genom en effektiv jordförmedling få jord anskaffad och tillgänglig för jordbruksnybildning, allt detta kräver givetvis i sin ordning därjämte, att kreditmöjligheterna så vidgas, att det bliver för vederbörande organ möjligt att medelst utlämnande av egnahemslån faktiskt utföra vad som påkallas.

Då det är av den största vikt, att de nya anordningarna så snart som möjligt må kunna i någorlunda betydande omfattning tillämpas i praktiken, bör viss ytterligare utlåning ske redan under kalenderåret 1923, något som därjämte i och för sig är av behovet för att kunna tillgodose den redan befintliga, av sig själv framkommande efterfrågan å egnahemslån. För 1923 torde en extra utlåning med 3,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 2,500,000 kronor för bostadslägenheter vara erforderlig.

För 1924 torde utlåningsbeloppet böra beräknas till för jordbrukslägenheter 14,500,000 kronor och för bostadslägenheter 6,500,000 kronor.

Att beträffande jordbrukslägenheter ej föreslås mera än de nu nämnda beloppen — vilka medgiva en utlåning som med ungefär 3,500,000 kronor för vardera av åren 1923 och 1924 överstiger den faktiska egnahemslånegivningen för ändamålet under 1922 — beror dels på den statsfinansiella situationen och dels därpå att, jämsides med egnahemsrörelsens föreslagna utveckling i positiv riktning, en kraftigare utgallring av mindre goda fall bör komma till stånd. Något varöver egnahemsavdelningen givetvis kommer att öva uppsikt.

Den nya utlåning, som ifrågasattes för åren 1923 och 1924, belöper sig alltså till sammanlagt 27,000,000 kronor. Enligt uppgift från statskontoret beräknas egnahemslånefondens odisponerade kapitalbehållning vid 1923 års in-

gang till i runt tal 2,000,000 kronor. Om härtill lägges dels det för första halvåret 1923 beslutade kapitalökningsanslaget av 10,000,000 kronor, dels ock inflytande amorteringar, av statskontoret beräknade till ungefär 2,500,000 kronor, blir för första halvåret 1923 tillgången 14,500,000 kronor. Då till statslån för 1923 redan beviljats 14,070,000 kronor, och återstående 430,000 kronor torde ungefärligen motsvara förvaltningsbidraget till låneförmedlarna för året, lärer någon behållning till budgetåret 1923—24 icke kunna påräknas. För den nu ifrågasatta ytterligare utlåningen 1923 med 6,000,000 kronor samt 1924 års föreslagna utlåning med 21,000,000 kronor jämte ifrågakommande förvaltningsbidrag för 1924, beräknat till ungefär 500,000 kronor, torde alltså — om hänsyn å andra sidan tages till att det 1924 inflytande amorteringsbeloppet beräknas till i runt tal 2,500,000 kronor — kräves ett kapitalökningsanslag för budgetåret 1923/24 av 25,000,000 kronor. Sagda belopp har även beräknats för ändamålet i årets statsverksproposition under utgifter för kapitalökning.»

Egnahemsinspektören har framhållit betydelsen av, att de av honom förordade anordningarna för egnahemsväsendets utveckling måtte kunna i så stor omfattning som möjligt bringas i tillämpning eller i allt fall vederbörligen förberedas redan under den nu instundande våren.

Innan jag närmare ingår på egnahemsinspektörens förslag vill jag framhålla, att statens verksamhet för egnahemsbildning å landsbygden icke är inskränkt till den i hans promemoria avsedda lånerörelse i samband med jordförmedling. Sålunda upplåtas från kronoegendomar egnahemslägenheter under av riksdagen fastställda betalningsvillkor, som nära överensstämmer med sättet för återbetalning av egnahemslån. Vidare har under senare år å kronoparker i Norrland och Dalarna igångsatts försökskolonisation, varigenom enskilda personer beretts tillfälle att under gynnsamma villkor förvärva eget hem.

*Departements-
chefen.*

Egnahemslånerörelsen, som i huvudsak avser allenast förvärv av enskild jord, ledes från egnahemsavdelningen, som i hushållningssällskapens egnahemsnämnder har sina ortsorgan.

Upplåtelser av egnahemslägenheter från kronoegendomar beslutas efter utlåtande från domänstyrelsen av Kungl. Maj:t, i vissa fall efter riksdagens hörande. Där ej enskild person för visst fall gör ansökan om förvärv av viss mark, framkomma förslag till dylika upplåtelser, i fråga om jordbruksegendomar från domänintendenterna och deras meduppskattningsmän vid egendomarnas arrendevärdering samt i fråga om de under skogsstatens vård stående egendomar från skogsstatstjänstemännen. Såsom jag i annat sammanhang framhållit, är fråga om domänverkets omorganisation och därvid särskilt den lokala förvaltningen av jordbruksdomänerna för närvarande föremål för prövning.

Statens kolonisationsverksamhet har alltifrån början letts av ett särskilt organ, statens kolonisationsnämnd. I kolonisationskommitténs den 31 maj 1922 framlagda förslag har kommittén framhållit det nära sambandet mellan statens egnahemslånerörelse och jordförmedling samt statens kolonisationsverksamhet. Kommittén har ansett organisationen av dessa statens verksamhetsgrenar böra lösas i ett sammanhang och i följd därav för sin del förordat, att kolonisationsnämnden tillsvidare måtte få provisoriskt fortsätta att leda kolonisationen. Vid anmälan den 8 januari i år av kommitténs betänkande framhöll jag, att formen för markupplåtelse och övriga villkor för kolonisation i Norrland icke borde upptagas till prövning, förrän frågan om upplåtande av kronojord med besittningsrätt för obegränsad tid (åborätt) blivit av statsmakterna avgjord. Då detta ej kunde väntas ske förrän under senare delen av riksdagen, borde med prövning av kolonisationskommitténs betänkande anstå till 1924 års riksdag. I överensstämmelse med mitt i anslutning därtill framställda förslag har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition äskat medel för försökskolonisation under ytterligare ett år.

I detta sammanhang vill jag erinra därom, att upplåtelser av helt nya jordbruk även från kronoparker i mellersta och södra Sverige i viss mån förberetts under det gångna året. Sedan sålunda genom domänstyrelsen från jägmästarna infordrats uppgifter om odlingsmark, har jordbruksdepartementets egnahemsavdelning med biträde av sakkunniga, som jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 maj 1922 tillkallat, verkställt besiktning av ett femtital kronoparker samt på grundval därav, efter samråd med skogsstatstjänstemännen, upprättat erforderliga kolonisationsplaner för tillhopa 24 områden. I fråga om åtta områden har Kungl. Maj:t anbefallt arbetslöshetskommissionen att såsom nödhjälpsarbete låta utföra erforderliga torrlägnings-, väg- och odlingsarbeten för områdenas iordningställande till blivande jordbrukslägenheter. Min mening hade varit att föreslå dessa lägenheters upplåtande under åborätt, och jag har hyst förhoppning om, att dylika upplåtelser skolat kunna komma till stånd redan i år. Emellertid har allenast å en kronopark, Nöttja i Kronobergs län, arbetet fortskridit så långt, att lägenheter i år kunna upplåtas till brukande. Då nu av skäl, som jag redan anfört, åborättsförslaget icke i år kan föreläggas riksdagen, och således lägenheterna icke kunna upplåtas med åborätt, har domänstyrelsen anmodats att utreda lämpligaste formen, varunder lägenheterna kunna redan i år upplåtas för jordbruk.

Vid den redogörelse för jordfrågans läge, som chefen för justitiedepartementet lämnat till statsrådsprotokollet den 8 januari 1923, fogat

till Kungl. Maj:ts proposition nr 43, framhöll chefen för justitiedepartementet, att statsmakternas åtgärder för bildande av nya jordbruk hittills grundat sig å frivilliga upplåtelse men att alltmer framträdde spörsmålet, huruvida en önskelig och tillfredsställande lösning kunde vinnas enbart på denna väg. I likhet med chefen för justitiedepartementet anser även jag, att samhället bör äga makt att under vissa förhållanden och förutsättningar genom tvångsåtgärder bereda möjlighet till ett nödvändigt jordförvärv. Jag kan därför i detta sammanhang icke underlåta att uttala mitt beklagande över att det visat sig omöjligt att få detta spörsmål så utrett, att förslag i ämnet kunnat föreläggas Kungl. Maj:t inom sådan tid att, efter lagrådets hörande, förslaget kunnat underställas riksdagen i år.

Jordkommissionen har till sitt förslag i sistberörda ämne (bet. del IV, statens offentliga utredningar 1922:47) fogat jämväl ett förslag till lag om en statsorganisation för sociala jordfrågor. Kommissionen har därvid framhållit nödvändigheten av en enhetlig och verkningsfull handläggning av jordfrågor, som äro av social betydelse.

Av vad jag nu anfört angående statens verksamhet i olika avseenden för bildande av nya jordbruk och vad härför ytterligare föreslagits lär det otvetydigt framgå, att det icke kan vara lämpligt att nu ensamt för sig upptaga till prövning fråga om annan eller ändrad organisation för statens egnahemsblånerörelse. Huruvida och i vad mån denna organisation bör ändras torde till stor del bero på resultatet av de ännu icke slutbehandlade förslagen om ytterligare statsåtgärder för jordbruksnybildning.

Detta utesluter emellertid icke att såsom egnahemsinspektören föreslagit inom ramen för den nu bedrivna egnahemsblåne- och jordförmedlingsverksamheten vidtaga ändringar för att däråt giva större effektivitet.

Bland egnahemsinspektörens förslag synes mig det viktigaste vara det, som avser en förbättrad verksamhet för förmedling av jord till egnahem för jordbruksändamål. Såsom från många håll anmärkts är bristen härutinnan svårt kännbar, och icke blott jordkommissionen utan åtskilliga myndigheter, som yttrat sig över dess betänkande, hava framhållit nödvändigheten av en statlig organisation för ändamålet.

En dylik statsorganisation skulle, enligt vad sålunda ifrågasatts, icke blott verka för förmedling genom frivilliga förvärv av enskild jord. Den skulle därjämte leda upplåtandet av egna hem från kronojord och annan publik jord såväl under ägande- som åborätt och såväl i Norrland och Dalarna som i landet i övrigt. Slutligen skulle den hava i sin makt att för egnahemsbildning expropriera enskild mark.

Jag har redan framhållit, att tiden icke är inne för upptagande av denna fråga i hela dess vidd. Kolonisationskommitténs av egnahemsinspektören upptagna och utvecklade förslag att åt hushållningssällskapens egnahemsnämnder uppdraga jämväl förmedling genom frivilliga förvärv av enskild jord till egna hem synes mig emellertid under förhandenvarande förhållanden böra försökas. Genom att använda sig av redan bestående organ föregriper det icke prövningen av den större frågan, vartill kommer, att det för dennas blivande prövning torde vara av icke ringa betydelse att se, hur långt man kan nå utan mera genomgripande och kostsamma åtgärder.

För att hushållningssällskapen skola kunna genom egnahemsnämnderna åtaga sig jordförmedling fordras emellertid, såsom egnahemsinspektören framhållit, att staten tillhandahåller förlagskapital samt bereder sällskapen en ersättning, som åtminstone i viss mån säkerställer dem för förluster å jordförmedlingsrörelsen.

Vad då först angår tillhandahållande av förlagskapital, så är intet att invända mot anlitan för detta ändamål av tillgänglig kapitalbehållning å jordförmedlingsfonden. Såsom egnahemsinspektören anført, har denna fond icke kommit till den användning och nytta, som därmed åsyftats. Orsaken härtill ligger i de för densamma gällande alltför snäva bestämmelser. Mot egnahemsinspektörens nu framlagda förslag torde åter kunna anmärkas, att därigenom skulle givas alltför fria former för fondens användning. Med hänsyn till den av mig redan framhållna önskvärdheten av att ett försök till jordförmedling genom egnahemsnämnderna kommer till stånd samt svårigheten att på förhand föreskriva villkor utan att lägga hinder i vägen för det för varje fall lämpligaste sättet för lämnande av förlagslån, anser jag mig böra tillstyrka, att förlagslån må från jordförmedlingsfonden utlämnas i enlighet med egnahemsinspektörens förslag. Därest, såsom jag vill föreslå, Kungl. Maj:ts rätt till disposition av fondens kapital begränsas till visst belopp, synes mig någon befogad invändning knappast kunna göras mot en dylik användning av fonden. Beviljandet av förlagslån torde sålunda icke böra ske i större utsträckning än att vad som utestår i dylika lån icke vid något tillfälle under 1923 och 1924 överstiger ett belopp av 1,500,000 kronor.

Vad härefter angår det statsbidrag, som bör beredas hushållningssällskapen till kostnader och risk å jordförmedlingsverksamheten, så är jag med egnahemsinspektören ense om, att detta bör ställas i proportion till vad sällskapen faktiskt uträta. Jag har ej heller något att erinra mot, att bidraget, på sätt egnahemsinspektören föreslagit, bestämmes i

förhållande till egnahemslånebeloppen. Statsbidragens utdelning synes mig böra ordnas i nära överensstämmelse med det sätt, som i fråga om åtskilliga andra bidrag till hushållningssällskap redan tillämpas. Sålunda bör ett visst belopp årligen såsom reservationsanslag stå till Kungl. Maj:ts förfogande. I början av varje år — vad 1923 beträffar så fort ske kan efter riksdagens beslut i ämnet — bestämmer Kungl. Maj:t med ledning av från hushållningssällskapen inkomna ansökningar, huru mycket varje sällskap under året *högst* må disponera för ändamålet. Av sålunda beviljat statsbidrag äger sällskap emellertid icke utfå mera än vad som motsvarar de av egnahemsinspektören föreslagna procenttal av beviljade egnahemslån. Statskontoret har att till sällskap utbetala vad enligt intyg från egnahemsavdelningen efter dessa regler tillkommer sällskapet. Därvid synes mig emellertid icke, såsom ifråga om de av mig åsyftade redan förefintliga statsbidrag till sällskapen nu tillämpas, med utbetalningen böra anstå till årets slut, utan statsbidrag tillhandahållas alltefter och i mån som sällskapen styrka sig äga rätt därtill.

Genom att på detta sätt anordna statsbidragen vinnes, att sällskapen redan från årets början hava kännedom om, hur mycket de kunna påräkna i statsbidrag, så att de därefter kunna inställa sin verksamhet, samtidigt som staten kan begränsa det årliga beloppet av sitt bidrag.

Ifråga om storleken härav för återstående del av 1923 och för 1924 synes mig ett större sammanlagt belopp än 200,000 kronor icke böra ifrågasättas, därav *högst* 75,000 kronor må disponeras i år.

För att härefter övergå till egnahemsinspektörens förslag ifråga om ändringar i bestämmelserna för egnahemslånerörelsen så är jag med honom ense om nödvändigheten att mera målmedvetet främja jordbruksnybildning. Den ändrade lydelse av 5 § i gällande bestämmelser, som i sådant syfte föreslagits, synes mig bereda nybildning, väsentlig utvidgning eller förbättring av jordbruk företräde till egnahemslån utan att eftersätta andra därtill lika berättigade intressen.

Däremot anser jag, att med prövning av förslaget om dispensrätt för Kungl. Maj:t i fråga om lägenhets maximivärde bör för närvarande anstå.

Ett särdeles viktigt led i statens verksamhet för bildande av nya jordbruk anser jag understöd i form av s. k. premielån vara. Såsom i egnahemsinspektörens promemoria framhållits, torde därförutan obemädlade, hur väl lämpade för drivande av jordbruk de än må vara, icke kunna förvärva sig eget jordbruk.

Vad egnahemsinspektören föreslagit ifråga om premielånens storlek, villkoren för deras erhållande och sättet för statens tillhandahållande

därav synes mig riktigt och lämpligt. Därest anslag för ändamålet beviljas, torde å Kungl. Maj:t ankomma att utfärda erforderliga föreskrifter.

Låneförmedlares ansökan om medel för utlämnande av premielån synes mig i likhet med ansökan om statslån från egnahemslånefonden böra avse visst kalenderår samt åtminstone i regel ingivas och prövas i samband därmed, d. v. s. i november året före det, för vilket lånen skola utlämnas.

Då premielånen avse att utgöra en fortsättning — i vidgad form — av det av egnahemsinspektören omförmälda provisoriska understöd, som utgått från arbetslöshetsanslaget, bör möjlighet beredas att tillhandahålla premielån avseende arbete, som utföres från och med ingången av maj 1923, då nämnda provisoriska understöd upphör. Medel till premielån för därifrån återstående del av 1923 böra lämpligen utlämnas i samband med de ytterligare statslån från egnahemslånefonden för 1923, varför jag senare i dag ämnar göra framställning om medels anvisande. För samma del av 1923 samt för 1924 vill jag föreslå, att för premielån ett belopp om tillhoppa 800,000 kronor äskas till upptagande i budgeten för 1923—1924, därav för 1923 må användas högst 320,000 kronor. Då dessa s. k. premielån icke skola återbetalas för annat fall än då arbete, för vars utförande lånet beviljats, icke fullföljes, böra givetvis lånemedel för ändamålet icke anlitas. Med hänsyn särskilt till den dock eventuellt förefintliga återbetalningsskyldigheten bör anslag för ändamålet upptagas såsom reservationsanslag.

Under åberopande av vad egnahemsinspektören anfört ifråga om sina förslag avseende nedsättning av egnahemslåneräntan och förhindrande av viss ränteförlust för låneförmedlarna tillstyrker jag dessa förslag.

Vad åter angår förslaget om kapitalökning för egnahemslånefonden, finner jag, att, då lagförslaget om åborätt till kronojord icke nu kan framläggas, det förut beräknade kapitalökningsbeloppet å 25,000,000 kronor bör kunna nedsättas till 21,000,000 kronor. Utlåningsbeloppen för 1923 och 1924 torde därvid böra beräknas sålunda, att den ifrågasatta extra utlåning för jordbrukslägenheter under 1923 nedbringas till 2,500,000 kronor och utlåningen för samma ändamål under 1924 till 13,500,000 kronor samt att — för ernående av en lämplig proportion mellan jordbrukslån och bostadslån — de beräknade utlåningsbeloppen för bostadslägenheter nedbringas med 1,000,000 kronor för ett vart av åren, därvid alltså skulle för sist nämnda ändamål för 1923 utlånas ett extra belopp av 1,500,000 kronor och för 1924 ett belopp av 5,500,000 kronor.

Som nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens

egnahemslånerörelse äro av riksdagen antagna, böra de av mig tillstyrkta ändringarna i samma villkor och bestämmelser underställas riksdagen för godkännande. För sådant ändamål utarbetat förslag i ämnet torde få fogas till detta protokoll såsom bilaga (A).

Jämväl gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden äro antagna av riksdagen. Som upphävande eller ändring av dessa villkor och bestämmelser för utlämnande av jordförmedlingslån icke ifrågasättes, utan det av mig tillstyrkta förslaget endast avser rätt för Kungl. Maj:t att under 1923 och 1924 mera fritt disponera visst belopp av fondens tillgängliga kapital, torde allenast riksdagens medgivande härtill nu böra inhämtas, varefter erforderliga närmare bestämmelser kunna utfärdas av Kungl. Maj:t.

Vad beträffar de föreslagna nya anordningarna i övrigt, förvaltningsbidrag för bedriven jordförmedling samt premielån åt egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten, torde Kungl. Maj:t, därest riksdagen bifaller de förslag, jag härutinnan tillstyrkt, äga i överensstämmelse med samma förslag utfärda erforderliga närmare bestämmelser.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

a) att godkänna det såsom bilaga A till detta protokoll fogade förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 10, 11 och 12 samt § 14 mom. 2 och 4 av de utav riksdagen 1919 antagna allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, att tillämpas från och med dag under 1923, som av Kungl. Maj:t bestämmes;

b) att, för utlämnande under 1923 och 1924 av premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkta grunder, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra reservationsanslag* av ..... kronor 800,000, därav för 1923 må användas högst 320,000 kronor;

c) att medgiva att, utan hinder av de utav riksdagen 1919 antagna allmänna villkor och bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden, Kungl. Maj:t må av fondens tillgängliga kapitalbehållning till förlagslån för förmedling genom eller under kontroll av hushållnings-sällskap av jord till egna hem för jordbruksändamål disponera under 1923 och 1924 tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade förlagslån icke vid något tillfälle under sagda år överstiger 1,500,000 kronor, att utlämnas mot en ränta av 4 procent om året och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna gott att i varje

särskilt fall föreskriva i syfte att betryggande garantier ernås för förlagslånen användande till avsett ändamål;

d) att, för utlämnande under 1923 och 1924 i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkta grunder av statsbidrag till hushållningssällskap för jordförmedlingsverksamhet, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra reservationsanslag* av ..... kronor 200,000, därav för 1923 må användas högst 75,000 kronor;

e) att medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1923, utöver det belopp, som av Kungl. Maj:t för samma år redan beviljats såsom lån från egnahemslånefonden, disponera såsom lån från samma fond ett ytterligare belopp av intill 4,000,000 kronor, därav 2,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 1,500,000 kronor för bostadslägenheter;

f) att medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1924, utöver förut medgiven utlåning av intill 12,000,000 kronor, disponera ett belopp av intill 7,000,000 kronor eller således tillhopa intill 19,000,000 kronor såsom lån från egnahemslånefonden, därav 13,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter; samt

g) att såsom kapitalökning för egnahemslånefonden för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 21,000,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten förordna, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bilaga A.

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 5, 6, 10, 11 och 12 samt § 14 mom. 2 och 4 av de utav riksdagen 1919 antagna allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse.

§ 5.

Egnahemslån — — — (nötkreatur eller häst).

Låneförmedlare åligger att vid fördelning av egnahemslån för jordbrukslägenheter söka främja nybildning av jordbruk. Dylikt lån bör sålunda i regel icke beviljas i andra fall, än där sökanden åsyftar

1) att genom nyodling och nybyggnad bilda ett helt och hållet nytt jordbruk eller

2) att genom mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete i avsevärd mån förbättra eller utvidga förut bestående jordbruk eller sådan del därav, som är avsedd att bilda en ny självständig lägenhet,

3) eller, ändock att mera väsentligt nyodlings-, byggnads- eller grundförbättringsarbete icke är avsett att komma till utförande,

a) att friköpa torp eller annan jordbrukslägenhet, som sökanden innehar under nyttjanderätt, eller

b) att förvärva bolagsfastighet eller annan fastighet, som ej brukas eller bebos av ägaren själv.

I fråga om bostadslägenheter bör vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som åsyftar att genom nybyggnad bilda ett nytt eget hem.

Under i övrigt lika förhållanden bör vid beviljandet av egnahemslån företräde givas åt sökande, som med lånet förenar livförsäkring på sätt i § 26 sägs.

§ 6.

Utan hinder av att egnahemslån redan blivit beviljat må låneförmedlare kunna, om så anses lämpligt, tilldela egnahemslåntagare en gång tilläggs lån, beträffande jordbrukslägenhet för utvidgande av jord-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 118 häft. (Nr 144—145.) 9

området å lägenheten och beträffande bostadslägenhet för lägenhetens omläggning, genom utvidgande av jordområdet och uppförande av erforderliga ekonomibyggnader, till jordbrukslägenhet.

I förhållandet mellan låneförmedlaren och egnahemslåntagaren skall tillägglån, därest det utdelas till förut för jordbrukslägenhet beviljat egnahemslån, innan amorteringsskyldighet för detta inträtt, och löper med samma ränta som detta, sammanslås därmed, men eljest i avseende å förräntning och återbetalning behandlas såsom särskilt lån.

Om — — — — jordbrukslägenhet.

Den — — — — utgått.

§ 10.

Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må under det år, för vilket lånet beviljats, så ock i den mån lånet under sagda år blivit till egnahemslån disponerat jämväl under nästföljande år av vederbörande låneförmedlare på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot avlämnande av en utav låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlaren åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som icke uttagits inom sålunda föreskriven tid, återfaller till fonden.

Låneförmedlande — — — — godkännas.

Inteckning — — — — erbjudes.

Därest — — — — godkännas.

§ 11.

Statslån, som av Kungl. Maj:t anvisats till beredande av egnahemslån, förräntas efter fyra och tre fjärdedels procent om året, dock att, ifråga om statslån, som efter ingången av 1923 anvisas för 1923 eller senare år, räntan skall för tiden till och med året före det, amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, utgöra allenast fyra procent samt att jämväl i fråga om statslån, som före 1923 anvisats för åren 1920—1923, räntan skall för tiden från och med 1923 till och med året före det, amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, nedsättas till fyra procent, i den mån låneförmedlare styrker sig hava medgivit innehavare av egnahemslån från respektive statslån enahanda nedsättning av räntan.

Å till — — — — sker.

§ 12.

Vad av lyft statslån icke vid utgången av det år, för vilket lånet beviljats, blivit till egnahemslån utlämnat eller eljest disponerat, skall till statskontoret inbetalas före utgången av mars månad nästföljande år, där ej Kungl. Maj:t på av låneförmedlaren före utgången av januari månad ingiven ansökning medgiver denne rätt att ytterligare ett år för avsett ändamål innehava statslånebeloppet i fråga. Ränta å belopp, som sålunda återbetalas, skall erläggas i den ordning, § 14 mom. 4 stadgar.

§ 14.

Mom. 2. Å amorteringsdelen — — — amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats. Intilldess kapitalavbetalningen börjar, erlägges allenast ränta å statslånets hela belopp jämlikt bestämmelserna i § 11 första stycket. Därefter — — — inbetalts.

Mom. 4. Ränta och amortering å statslån skall för varje år av låneförmedlaren inbetalas till statskontoret före utgången av mars månad nästföljande år; skolande alltså den första amorteringen verkställas under det sjunde året från utgången av det år, för vilket lånet beviljats.
